

Startnotitie onderzoek

Natuurbeleid Provincie Zeeland gericht op het landelijk gebied

10 juni 2026

Status: definitief

1.	<u>INLEIDING.....</u>	<u>- 2 -</u>
2.	<u>WAAROM DIT ONDERZOEK? .....</u>	<u>- 3 -</u>
3.	<u>DOELSTELLING .....</u>	<u>- 4 -</u>
4.	<u>FOCUS .....</u>	<u>- 4 -</u>
5.	<u>AFBAKENING .....</u>	<u>- 7 -</u>
6.	<u>VRAAGSTELLING .....</u>	<u>- 9 -</u>
7.	<u>ONDERZOEKSAANPAK .....</u>	<u>- 11 -</u>
8.	<u>EINDPRODUCT .....</u>	<u>- 13 -</u>
9.	<u>PLANNING .....</u>	<u>- 13 -</u>
10.	<u>COMMUNICATIE .....</u>	<u>- 13 -</u>
11.	<u>SLOTOPMERKING.....</u>	<u>- 14 -</u>
	<u>BIJLAGE 1: ACHTERGRONDINFORMATIE NNN EN NATURA 2000 .....</u>	<u>- 15 -</u>
	<u>BIJLAGE 2: AANBEVELINGEN REKENKAMERONDERZOEK NATUURBEHEER EN SUBSIDIEVERSTREKKING .....</u>	<u>- 17 -</u>
	<u>BIJLAGE 3: CONCEPT NORMENKADER .....</u>	<u>- 20 -</u>
	<u>BIJLAGE 4 BESCHRIJVING TAAKVELDEN EN BIJBEHORENDE TAKEN NATUURBELEID LANDELIJK GEBIED .....</u>	<u>- 24 -</u>
	<u>BIJLAGE 5 DOCUMENTEN VOORONDERZOEK .....</u>	<u>- 35 -</u>

1. INLEIDING

In de onderzoeksprogramma's van de rekenkamer Zeeland in de periode 2024 t/m 2026 is vanuit de informatiebehoefte van diverse fracties het voornemen opgenomen een (opvolg)onderzoek te doen naar het in 2018 gepubliceerde [onderzoek](#) naar Natuurbeheer van de rekenkamer Zeeland. In deze startnotitie is dit voornemen uitgewerkt tot een plan van aanpak. Het object van onderzoek is daarbij 'Provinciaal natuurbeleid voor het landelijk gebied'.

Wat verstaat de rekenkamer onder Provinciaal natuurbeleid voor het landelijk gebied?

De Provincie Zeeland heeft allerlei taken, verantwoordelijkheden, regels, regelingen en projecten gericht op het behouden en versterken van de natuurkwaliteit in het landelijk gebied in Zeeland. Onder de noemer van natuurbeleid heeft de rekenkamer Zeeland al deze zaken willen samenbrengen. Het gaat daarbij om de bestuurlijke vaststelling van kaders en doelen door Provinciale Staten (PS), plannen en taken om deze te bereiken, het budgetteren en uitvoeren daarvan, de effecten die daarmee worden bereikt volgend uit monitoring en evaluatie en het bijsturen als gevolg daarvan.

De taken van de Provincie op het gebied van natuur zijn voor een belangrijk deel gericht op het landelijk gebied. Binnen de bebouwde kom zijn de gemeenten veelal verantwoordelijk voor natuurkwaliteit. Voor de kwaliteit van de natuur in de Rijkswateren is hoofdzakelijk het Rijk verantwoordelijk. Dit neemt niet weg dat ook de Provincie Zeeland taken en bevoegdheden heeft, die de kwaliteit van de natuur in de bebouwde kom en de Rijkswateren raken. Deze taken en verantwoordelijkheden blijven bij dit onderzoek buiten beschouwing. Deze keuze is gemaakt om het onderzoek in te kaderen en zo uitvoerbaar te houden. De focus in dit onderzoek ligt op biodiversiteitsherstel in het landelijk gebied. Daarmee wordt aangesloten op de Zeeuwse Omgevingsvisie (2021). Een nadere beschrijving van de afbakening wordt gegeven in hoofdstuk 5.

Binnen de Zeeuwse Omgevingsvisie is een brede ruimtelijke visie op natuur opgenomen. Deze visie is gericht op het bereiken van een robuuste en verbonden natuur in het landelijk gebied, bestaande uit natuur binnen en buiten het Natuurnetwerk Zeeland. De Provincie wil daarmee bereiken dat de biodiversiteit zich positief ontwikkelt en dat biodiversiteit vervlochten raakt met andere functies in het landelijk gebied:

“De Zeeuwse natuur kenmerkt zich in 2030 door een kwalitatief robuust netwerk van grote en kleine natuurlijke eenheden met verschillende leefgebieden die onderling met elkaar verbonden zijn. Deze Zeeuwse natuur kan tegen een stootje en heeft voldoende veerkracht om bijvoorbeeld klimatologische veranderingen en andere verstoringen op te kunnen vangen. Ruimtelijk is daarbij geen sprake meer van harde, zichtbare grenzen tussen de natuur die gerealiseerd is binnen het begrensde Natuurnetwerk Zeeland en de daaromheen liggende functies. Het is een beeld van geleidelijke overgangen hiertussen. Deze als het ware van donkergroene naar een lichtgroene verbinding tussen natuur en economie wordt gekenmerkt door de van nature aanwezige Zeeuwse natuurwaarden die verweven zijn met andere belangrijke gewenste functies binnen Zeeland zoals landbouw en recreatie. Deze natuurinclusieve benadering is onlosmakelijk verbonden met behoud en versterking van ons Zeeuwse cultuurlandschap, de transitie naar een volwaardige volhoudbare landbouw binnen Zeeland en een verbetering van de water- en bodemkwaliteit.” (Zeeuwse Omgevingsvisie Deel B, pagina 122).

2. WAAROM DIT ONDERZOEK?

Natuurbeleid landelijk gebied van grote betekenis voor Zeeland

De natuur in het landschap van Zeeland, zowel binnen als buiten natuurgebieden, vormt het leefgebied van duizenden planten en dieren, die tijdelijk als gast in de provincie leven of daar permanent zijn gevestigd. Ook voor de mens is natuur belangrijk. Natuurkwaliteit draagt bij aan de gezondheid van de inwoners van de Provincie Zeeland en is ook belangrijk voor de toeristische sector en de landbouw.

Veel natuurgebieden in Zeeland maken onderdeel uit van het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ) en daarbinnen is een deel aangewezen als Europese topnatuur (Natura 2000). Het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in Natura 2000 gebieden speelt een belangrijke rol bij het weer op gang krijgen van de vergunningverlening, die in delen van Zeeland moeizaam is vanwege de problematiek rond stikstofdepositie.

In bijlage 1 worden de begrippen Natuurnetwerk Zeeland en Natura 2000 nader toegelicht.

Voor PS relatief moeilijk te doorgronden beleidsterrein

In de periodieke gesprekken die de rekenkamer voert met fracties van Provinciale Staten, is door leden van Provinciale Staten benoemd dat zij een overzicht missen op het geheel en de samenhang tussen de diverse onderdelen van natuurbeleid. Een rekenkameronderzoek kan daarbij helpen.

Het natuurbeleid wordt gekenmerkt door een hoge mate van complexiteit en dynamiek. De Provincie heeft veel verschillende natuurtaken, waarbij er soms ook sprake is van overlap en ingewikkelde definities en doelen. Daarbij komt dat er de afgelopen jaren veel ontwikkelingen zijn geweest op landelijk niveau, waaronder het niet door gaan van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en diverse uitspraken door de Raad van State in relatie tot stikstofdepositie op Natura 2000 gebieden.

Kerntaak van de Provincie Zeeland waarin substantiële financiële middelen in omgaan

Natuurbeleid voor het landelijk gebied is een kerntaak van de Provincie Zeeland. Het natuурpact uit 2013 is daarbij een belangrijke ontwikkeling geweest. De Provincies werden daarmee verantwoordelijk voor een aantal nieuwe taken en bevoegdheden. Zo werd onder andere afgesproken dat het agrarisch natuur- en landschapsbeheer van het Rijk naar de Provincies decentraliseerde.

Tot de verantwoordelijkheden van de Provincie Zeeland met betrekking tot natuur in het landelijk gebied behoren tegenwoordig:

1. Gebiedsbescherming en in stand houden kwaliteit NNZ (inclusief natura 2000): De bescherming van de wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Zeeland (inclusief Natura 2000), waaronder de begrenzing en het in stand houden van de kwaliteit.
2. Soortenbescherming: De bescherming van inheemse dier- en plantsoorten, binnen en buiten het Natuurnetwerk Zeeland, zowel in het landelijk gebied als in de bebouwde kom.
3. Beschermen houtopstanden buiten de bebouwde kom: Provincies bepalen buiten de bebouwde kom waar houtopstanden (zoals bomenrijen, bospercelen en hagen) behouden moet blijven, waar kap beperkt of verboden is en hoe herplant moet plaatsvinden na kap.

In het Programma Landelijk Gebied uit de begroting van de Provincie Zeeland is meer dan 45 miljoen euro aan lasten opgenomen (begroting 2026). Een substantieel deel van deze middelen wordt uitgegeven aan subsidies en projecten gericht op het behouden en versterken van de natuurkwaliteit.

Doeltreffendheid beleid staat onder druk

Tegelijkertijd staat ondanks deze grote investeringen het bereiken van natuurdoelen onder druk. De meest recente [Natuurmonitoringsrapportage](#) van de provincie Zeeland (2022) beschreef dat de kwaliteit van het Natuurnetwerk Zeeland wisselend is. Ook de natuurdoelanalyses die door GS in 2023 werden opgesteld voor de Natura 2000 gebieden in het landelijk gebied, beschrijven een zorgelijk beeld over het bereiken van de gestelde natuurdoelen voor deze gebieden.

Follow up onderzoek rekenkamer naar natuurbeleid landelijk gebied, subsidieverstrekking en onderbesteding.

In de periodieke gesprekken die de rekenkamer voert met fracties uit Provinciale Staten, is gewezen op het belang van follow up onderzoek door de rekenkamer Zeeland. Dit onderzoek biedt een dergelijke follow-up op drie gebieden:

- De rekenkamer deed in 2018 eerder [onderzoek](#) naar natuurbeleid voor het landelijk gebied.
- In 2023 publiceerde de rekenkamer Zeeland [onderzoek](#) naar de effectiviteit van subsidies.

Nu respectievelijk acht en drie jaar later is het relevant om te onderzoeken hoe de aanbevelingen van de rekenkamer bij deze onderzoeken (waar PS toe hebben besloten) doorwerking hebben gehad en tot welke resultaten dat heeft geleid.

Naast een follow-up op deze twee onderzoeken vormt dit onderzoek tevens een opvolging op recent DoeMee onderzoek van de Vereniging van Rekenkamers (maart, 2026) op het thema onderbesteding, waarin de rekenkamer Zeeland participeerde.

3. DOELSTELLING

De rekenkamer Zeeland voert in algemene zin onafhankelijk onderzoek uit naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door de Provincie Zeeland gevoerde beleid. Daarmee versterkt de rekenkamer de kaderstellende en controlerende rol van PS. Het vergt voor PS veel tijd en deskundigheid om zelf (beleids)onderzoek uit te voeren. De rekenkamer ondersteunt PS bij hun rol binnen het dualisme.

Voor dit onderzoek naar natuurbeleid in het landelijk gebied is dit algemene doel vertaald naar een meer concrete doelstelling. Deze doelstelling richt zich op drie onderdelen, die vervolgens worden toegelicht:

- Een integrale verkennende beleidsanalyse om overzicht te creëren voor PS en het beleidskader, uitvoering en verantwoording in brede zin te beoordelen;
- Een aantal verdiepende analyses op deelterreinen om meer in detail een beeld te vormen over de effectiviteit van het gevoerde beleid;
- Het bepalen van mogelijke sturingsmogelijkheden voor PS om de effectiviteit van het beleid te verbeteren.

4. Focus

Deze paragraaf gaat nader in op de focus van die hiervoor beschreven onderdelen van het onderzoek.

INTEGRAAL VERKENNENDE BELEIDSANALYSE

Het onderzoek begint zoals hiervoor is beschreven met een integraal verkennende beleidsanalyse. De focus daarvan ligt op het bieden van een helder overzicht van het bovenregionaal beleidsmatig-juridisch, de taken, verantwoordelijkheden en sturingsmogelijkheden van PS en GS die daarmee samenhangen en de wijze waarop PS en GS daar concreet invulling aan gaven in de periode 2022 - 2026. Naast een beschrijving brengt deze analyse PS tevens in de controlerende positie. Aan de hand van een normenkader toetst de rekenkamer voor diverse onderdelen van het beleidskader of de opzet, beheersing en verantwoording adequaat is geweest in de periode 2022 t/m 2026:

- De aansluiting van het beleidskader van de Provincie Zeeland (PS en GS) op Europese en landelijke beleidsmatige en juridische ontwikkelingen.

REKENKAMER ZEELAND

- De aansluiting en samenhang van verschillende onderdelen van het beleidskader van de Provincie Zeeland (PS en GS) op elkaar en op de P&C documenten.
- De vertaling van beleid naar concrete en meetbare doelen en het bijstellen van deze doelen als daartoe aanleiding is (PS en GS).
- De vertaling van doelen naar programma's en plannen door GS.
- De organisatie om beleid te ontwikkelen, plannen uit te voeren en te monitoren/evalueren.
- Ramen door PS van voldoende financiële middelen voor het uitvoeren van natuurbeleid.
- Het monitoren en evalueren van beleidsuitvoering en -effecten door GS en de mate waarin plannen tot uitvoering zijn gekomen op basis van deze informatie.
- De verantwoording aan PS via brieven, nota's en de jaarstukken over de uitvoering en beleidseffecten.
- Sturing door PS via moties, amendementen en wensen en bedenkingen en opvolging daarop door GS.

VERDIEPENDE ANALYSES

Het natuurbeleid voor het landelijk gebied bestaat uit een grote hoeveelheid beleidsonderdelen met daaraan gekoppelde taken. Het is onmogelijk voor de rekenkamer om binnen beschikbare tijd en middelen om op het gehele beleid een verdieping aan te brengen. Daarom kiest de rekenkamer ervoor om een selectie van deelterreinen verdiepend te onderzoeken. Zo blijft het onderzoek uitvoerbaar binnen de planning en beschikbare middelen. Het doel van deze verdiepende analyses is om op onderdelen een beter beeld te krijgen of de uitvoering leidt tot hetgeen door Provinciale Staten wordt beoogd en/of daarvoor de benodigde randvoorwaarden aanwezig zijn. Er zal worden verdiept op de volgende onderdelen:

a. Het realistisch ramen van baten en lasten en verantwoording daarover

De rekenkamer Zeeland heeft geparticipeerd in een DoeMee onderzoek van de Vereniging van Rekenkamers (VVR) in 2025 met als onderwerp onderbesteding.¹ Inmiddels heeft de VVR een overkoepelend [eindrapport](#) gepubliceerd met daarin algemene bevindingen over onderbesteding bij gemeenten en provincies. De rekenkamer wil hier graag een verdiepingsslag in aanbrengen. Hiertoe zal de rekenkamer het subonderdeel 'realistisch ramen en verantwoording daarover' waar mogelijk komende jaren betrekken in regulier onderzoek. De rekenkamer maakt hiermee een begin bij dit onderzoek Natuurbeleid Landelijk Gebied.

De focus hierbij ligt op:

- De Provinciale begroting en het wijzigen daarvan in de periode 2022 – 2026
- Realisatiecijfers (jaarrekening) in deze periode
- Mutaties tussen reserves en exploitatie
- Leesbaarheid van de verantwoording bij mutaties en in de jaarstukken.

b. Het borgen van een effectieve uitvoering in het proces van subsidieverstrekking.

De rekenkamer Zeeland publiceerde in 2023 eerder [onderzoek](#) naar subsidieverstrekking door de Provincie Zeeland, waarbij ook werd ingegaan op subsidies gericht op het bereiken van natuurdoelen. Een bevinding was dat: *“een verbetering in het subsidieproces mogelijk was als er ook op beleidsniveau*

---

¹ In een DoeMee-onderzoek doet een groot aantal rekenkamers een gezamenlijk onderzoek naar een bepaald vraagstuk.

REKENKAMER ZEELAND

een concretisering naar output en outcome plaatsvindt” (pagina 66). Het huidige onderzoek zal nagaan of er inmiddels verbeteringen tot stand zijn gebracht in het subsidieproces.

Op advies van de Auditcommissie hebben Provinciale Staten de rekenkamer verzocht om periodiek subsidieverstrekking te betrekken bij een onderzoek. Door een verdieping op subsidies in dit onderzoek geeft de rekenkamer opvolging aan dit verzoek.

In beeld wordt gebracht hoe subsidies zijn gekoppeld aan natuurdoelen, welke voorwaarden werden gesteld aan subsidies en hoe de Provincie borgt en monitort dat aan deze voorwaarden uitvoering wordt gegeven.

c. Doeltreffendheid van het beleid in drie casussen

Case studie onderzoek maakt het mogelijk om op grond van een aantal voorbeelden een concreet beeld te vormen hoe beleidsontwikkeling en uitvoering in samenhang tot resultaten leiden en hoe monitoring en evaluatie daar inzicht in biedt. Om een zo breed mogelijk beeld te verkrijgen, worden drie onderling van elkaar verschillende casussen geselecteerd:

- Een Natura-2000 gebied dat is aangemerkt als stikstof overbelast.
- Een gebied binnen het NNZ, niet zijnde Natura-2000.
- Een deel van het landelijk gebied van Zeeland, niet behorend tot NNZ / Natura 2000.

Er zal enkel gebruik gemaakt worden van bestaande natuurmonitorings- en evaluatiegegevens. De rekenkamer voert geen veldonderzoek uit.

d. Terugblik op de opvolging door GS van aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek naar natuurbeleid 2018 en subsidieverstrekking uit 2023

In bijlage 2 is een overzicht gegeven van de aanbevelingen uit deze onderzoeken waarop wordt terug gekeken. Samengevat betreft het de volgende onderdelen:

- Aandringen op totstandkoming van een landelijk beoordelingssysteem van de monitoringsdata.
- Vergroten van de menskracht bij de Provincie Zeeland om de regierol voor het monitoren van natuurbeleid uit te voeren.
- Borgen van ambtelijke kennis en betrokkenheid bij de Provincie Zeeland op het onderwerp Natuur.
- Meer financiële middelen ter beschikking stellen voor toezicht in natuurgebieden.
- Onderzoek naar de mogelijkheid om het instrument kavelruil in te zetten bij een ruil van bestaande natuurgebieden tussen beheerders.
- Betrekken van het onderzoek van de rekenkamer bij de beeldvorming en besluitvorming van de op te stellen Omgevingsvisie.
- Het verstrekken van informatie in de jaarstukken 2019 over hoe GS zijn omgegaan met de aanbevelingen van de rekenkamer.

STURINGSMOGELIJKHEDEN

Uit het verkennende en verdiepende deel van dit onderzoek volgen mogelijk handvatten voor PS waarmee zij hun kaderstellende en controlerende rol kunnen versterken. Dit deel van het onderzoek heeft tot doel om deze handvatten samen te vatten tot uitvoerbare verbeterpunten. Daarbij wordt het volgende opgemerkt.

Het Provinciale natuurbeleid is nauw verweven met landelijke en Europese beleidsmatige en juridische kaders en ontwikkelingen. Dit betekent dat het Provinciaal natuurbeleid en de effectiviteit daarvan sterk afhankelijk is van ontwikkelingen buiten de eigen invloedssfeer. Aanbevelingen aan Provinciale Staten, indien aan de orde, zullen zich als gevolg van deze samenhang en afhankelijkheid, hoofdzakelijk

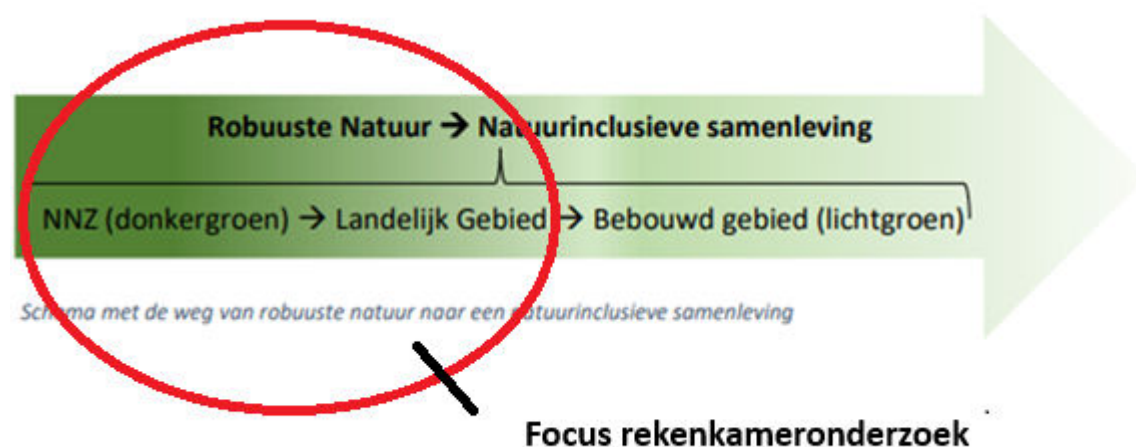
REKENKAMER ZEELAND

richten op incrementele verbeteringen die mogelijk zijn binnen de deelverantwoordelijkheid van de Provincie Zeeland voor de natuurkwaliteit in Zeeland.

5. AFBAKENING

De rekenkamer sluit in dit onderzoek qua geografische werkingssfeer aan op het beleid van de Provincie dat gericht is op het landelijk gebied. Onder het landelijk gebied wordt verstaan: “*het gehele Zeeuwse landelijk gebied vanaf de bebouwde kom inclusief de binnendijkse randen van de grote wateren*” (pagina 7, Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021 – 2030, Provincie Zeeland, juli 2021). Dit betekent dat de inzet van de Provincie gericht is op de Deltawateren en buitendijkse natuur buiten de scope van dit rekenkameronderzoek valt.

Binnen deze geografische focus zal de integraal verkennende beleidsanalyse zich richten op het bereiken van de natuurdoelen die door PS zijn gesteld in de volle breedte van het landelijk gebied. Daarmee wordt recht gedaan aan de vervlechting van een deel van de natuurdoelstellingen met andere functies in het Provinciale beleid, als route naar een natuurinclusieve samenleving. (Zie ook hoofdstuk 1 van deze startnotitie). Onderstaande figuur visualiseert deze scope. Er wordt in dit kader ook wel gesproken over de “donkergroene natuur” enerzijds: de natuurkerngebieden van het Natuurnetwerk Zeeland, inclusief Natura 2000 en anderzijds de meer “lichtgroene leefgebieden” buiten het Natuurnetwerk.

Figuur 1. Focus rekenkameronderzoek (figuur oorspronkelijk uit Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied Provincie Zeeland, pagina 10)

Om preciezer te kunnen duiden welke taken van de Provincie vallen binnen het natuurbeleid voor het landelijke gebied, heeft de rekenkamer op basis van vooronderzoek deze taken beschreven in bijlage 4. Hierbij zijn de taken gegroepeerd in vier taakvelden:

- Beleidsmatige ontwikkeling en planvorming;
- Uitvoering;
- Monitoring en evaluatie;
- Verantwoording;

Alle taken binnen deze taakvelden vallen in principe binnen de scope van de integraal verkennende beleidsanalyse die de rekenkamer voor dit onderzoek uitvoert, tenzij dit in onderstaande samenvatting anders is aangegeven. Bijlage 5 beschrijft de documenten die de rekenkamer zijn betrokken bij het vooronderzoek.

Beleidsmatige ontwikkeling en planvorming

REKENKAMER ZEELAND

1. Richtinggevende kaders PS natuurbeleid landelijk gebied (inclusief actualisatie):
  - a. Zeeuwse omgevingsvisie 2021 en Omgevingsverordening Zeeland
  - b. Programmatische aanpak stikstof/ stikstofplan 2020 (Geactualiseerd in 2022 en vernieuwd in 2025)
  - c. Beleidsnota Natuurwetgeving 2018
  - d. P&C documenten (Provinciale begroting en begrotingswijzigingen)
2. Vertaling kaders PS naar uitvoeringsprogramma's en plannen door GS:
  - a. Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021 - 2030
  - b. Programma landelijk gebied (Vervolg op Zeeuws Gebiedsprogramma 2023)
  - c. Plan koplopersmaatregelen
  - d. Beheerplannen Natura 2000
  - e. Programma Natuur 2021 – 2030 (2021: fase 1 en 2024: fase 2)
  - f. Natuurbeheerplan 2016 (wordt jaarlijks geactualiseerd)
  - g. Actieplan behoud Zeeuwse Soorten (Juni 2022)
  - h. Plan van aanpak exotenbestrijding (December 2021)
  - i. Provinciaal monitorings- en beoordelingsplan (vernieuwd in 2023)
  - j. Faunabeheerplan Zeeland jacht en schadebestrijding 2021 – 2026
  - k. Uitvoeringsprogramma groene handhaving (Jaarlijkse actualisatie)
  - l. Zeeuwse uitwerking agenda natuurinclusief (in wording)
  - m. Zeeuws Natuurbrandbeheersingsprogramma (in wording)

Uitvoering

1. Natuurbeheer bestaande natuur in het landelijk gebied:
  - a. Subsidiëring GS natuurbeheer Natuurnetwerk Zeeland (inclusief Natura 2000) (SVNL)
  - b. Subsidiering GS agrarisch natuur en landschapsbeheer (SVNL)
  - c. Exotenbeheer
  - d. Faunabeheer
  - e. Beheermaatregelen soortenbescherming
2. Natuurherstel in of nabij NNZ / kwaliteitsverbetering bestaande natuur (inclusief Natura 2000)
  - a. Projecten natuurherstel in of nabij Natura 2000 gebieden (o.a. Programma Natuur)
    - i. Project coördinatie door GS
    - ii. Subsidie aan derde partijen
  - b. Nazorgprojecten NNZ (incl. Natura 2000-gebieden)
  - c. Subsidiering kwaliteitsverbeteringen Natuurnetwerk Zeeland (SKNL)
3. Vergroten areaal natuur in het landelijk gebied (NNZ. Bosvisie en groenblauwe dooradering)
  - a. Uitbreiden areaal Natuurnetwerk Zeeland (NNZ)
    - i. GS zelf via verwerven, inrichten en vervreemden;
    - ii. Subsidie aan derden via oa. SKNL.
  - b. Vergroten areaal bos (Bosvisie)
    - i. Project coördinatie door GS
    - ii. Via subsidie aan derden
  - c. Uitbreiden areaal groenblauwe dooradering
    - i. Extra subsidiering agrarisch natuurbeheer (SVNL)
    - ii. Subsidies overige projecten van derden
    - iii. Samenwerking met waterschap natuurvriendelijke oevers en wegbermen
4. Maatregelen om gewenste omgevingscondities te creëren (gericht op o.a. stikstofreductie en natuurinclusieve landbouw)
  - a. Maatregelen stikstofreductie focusgebieden Kop van Schouwen en Manteling van Walcheren.

REKENKAMER ZEELAND

- i. Gebiedsgerichte aanpak GS
  - ii. Generieke maatregelen GS
  - iii. Subsidies aan derden
- b. Maatregelen transitie landelijk gebied overig Zeeland
  - i. Gebiedsgerichte aanpak GS (waar aan de orde)
  - ii. Generieke maatregelen GS
  - iii. Subsidies aan derden
- 5. Natuurbescherming (VTH)
  - a. Bescherming van natuur via vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)
  - b. Borgen natuurcompensatie en daarop toezien
- 6. Natuurbelevings- en bewustwordingsmaatregelen (buiten scope)
  - a. Natuureducatie
  - b. Natuurpromotie
  - c. Natuuractiviteiten

Monitoring en beleidsevaluatie

- 1. Monitoring natuur en biodiversiteit
  - a. Het opzetten van meetprogramma's
  - b. Opslaan en beschikbaar stellen van data
  - c. Informatieverwerking en analyse
  - d. Rapportage en evaluatie
- 2. Monitoren van overige ontwikkelingen landelijk gebied, waaronder landbouw en stikstof

Lobby en beïnvloeding

- 1. Lobby Rijk
- 2. Beïnvloeding grensoverschrijdende ontwikkelingen Vlaanderen

Verantwoording over beleidsuitvoering door GS

- 1. Jaarstukken: verantwoording bij Programma 3: Balans in landelijk gebied.
- 2. Brieven aan PS over voortgang beleidsuitvoering en beleidseffecten.
- 3. Uitwisseling in Commissies en Statenvergaderingen.

6. VRAAGSTELLING

CENTRALE VRAAG

De centrale vraag van het onderzoek is als volgt:

Met welke beleids- en planvorming beoogden PS en GS natuurdoelen voor het landelijk gebied te bereiken in de periode 2022 – 2026 en hoe doeltreffend was de uitvoering van het beleid, inclusief verantwoording daarover aan PS?

DEELVRAGEN

De centrale vraagstelling is uitgewerkt in de volgende onderzoeksthema's en deelvragen:

Thema 1: Verkennende analyse beleidskader natuurbeleid landelijk gebied.

REKENKAMER ZEELAND

1. Hoe stuurt de Provincie Zeeland (onderscheidenlijk PS en GS) op het bereiken van natuurdoelen, mede gelet op het bovenregionale beleidsmatig-juridische kader dat van toepassing is op de natuurtaken en -verantwoordelijkheden van de Provincie Zeeland en tot welke resultaten leidt dat?
  - a. Wat is het bovenregionale beleidsmatig-juridische kader voor natuurbeleid gericht op het landelijk gebied, welke rollen en verantwoordelijkheden daarbinnen heeft de Provincie Zeeland en welke sturingsmogelijkheden en taken van de Provincie Zeeland volgen daaruit?
  - b. Welke beleidsdocumenten, regels en regelingen gericht op natuurkwaliteit hebben PS vastgesteld voor natuurbeleid en welke beleidscycli horen daarbij?
  - c. Welke doelen volgen er uit het beleidskader voor natuur van de Provincie Zeeland, volgend uit vraag b?
  - d. Welke uitvoeringsprogramma's en -plannen werden door GS vastgesteld om de door PS vastgestelde doelen te realiseren?
  - e. Hoe is de organisatie (intern en in samenwerking met derde partijen) opgezet door GS om de doelen op het gebied van natuur van de Provincie Zeeland te bereiken?
  - f. Welke financiële middelen werden door PS beschikbaar gesteld? (Wordt nader uitgewerkt in de vraagstelling bij thema 2c.
  - g. Hoe monitoren en evalueren GS de beleidseffecten, wat is hierover vastgelegd in het beleidskader en wordt daarbij aangesloten op de vooraf gestelde doelen en actuele thema's die natuurkwaliteit beïnvloeden?
    - i. Welke uitvoering werd er door GS gegeven aan de beleidsplannen en daarin verwoorde acties blijkens voortgangsrapportages?
    - ii. Wat blijkt er uit deze monitoring en evaluatie over de mate van doeltreffendheid van het beleid?
  - h. Hoe worden PS op de hoogte gehouden van de uitvoering van het beleid voor natuur gericht op het landelijk gebied en hoe zijn PS is staat gesteld om bij te sturen op basis van deze informatie?

Thema 2a: Verdiepende analyse realistisch ramen en verantwoording daarover

2. Hoe werden financiële middelen voor natuurbeleid begroot en uitgegeven in de periode 2022-2026 gelet op de doelen en plannen van PS en GS, blijkens begrotingen, wijzigingen daarop en de jaarstukken van de Provincie Zeeland?
  - a. Welke inkomstenbronnen (baten) zijn ingezet en wat is de jaarlijks de omvang daarvan, zoals:
    - i. Middelen uit het Provinciefonds;
    - ii. Europese subsidies;
    - iii. Rijksbijdragen (bijvoorbeeld SPUK);
    - iv. Bijdragen van derden (gemeenten, waterschappen private partijen etc.).
  - b. Hoe verliepen de financiële stromen/mutaties tussen de exploitatie en reserve(s)?
  - c. In hoeverre zijn de budgetten tussentijds bijgesteld via rapportages of begrotingswijzigingen (zowel aframingen als bijramingen), uitgesplitst per jaar?
  - d. Welke financiële afwijkingen (baten en lasten) hebben zich voorgedaan, uitgesplitst per jaar (vergelijking jaarrekening met laatst gewijzigde begroting)?
  - e. Is voorgesteld om de (restand)budgetten voor natuur door te schuiven naar het volgende boekjaar of naar meerdere volgende boekjaren? (Tussentijdse begrotingswijzigingen of bij budgetoverhevelingen in het kader van de jaarrekening)
  - f. Wat waren oorzaken, wanneer er sprake was van afwijkingen?

- g. Is bij onderschrijvingen op de budgetten voor natuur voorgesteld om de restantbudgetten over te hevelen naar een volgend boekjaar?
- h. Wat waren de gevolgen van eventuele onderbesteding op de geraamde budgetten voor de uitvoering van het natuurbeleid?
- i. Hoe werden PS geïnformeerd over financiële mutaties en afwijkingen op de begroting en wat was de leesbaarheid van deze informatie?

Thema 2b: Verdiepend onderzoek proces van subsidieverstrekking

- 3. Hoe is de effectiviteit van subsidies geborgd die Gedeputeerde Staten vertrekken voor het bereiken van natuurdoelen in het landelijk gebied?
  - a. Hoe werden recente subsidies voor natuurbeheer en natuurherstel gekoppeld aan natuurdoelen?
  - b. Welke voorwaarden zijn door GS aan subsidieontvangers gesteld in deze periode?
  - c. Hoe borgen GS dat de gestelde voorwaarden worden nageleefd en hoe monitoren GS daarop?

Thema 2c: Verdiepend onderzoek doeltreffendheid natuurbeleid (casuïstiek)

- 4. Hoe doeltreffend was de uitvoering van het beleid in een drietal casussen?
  - a. Hoe worden maatregelen genomen met betrekking tot het behalen van natuurdoelen en geldende verplichtingen in de specifieke casus (2022 – 2026 en voor zover van toepassing op de casus)?
    - i. Inzet van subsidies natuurbeheer
    - ii. Projecten natuurherstel
    - iii. Bronmaatregelen drukfactoren/ creëren gewenste omgevingscondities
    - iv. Natuurbescherming:
      - 1. Vergunningverlening en mogelijke compensatiemaatregelen wanneer aan de orde.
      - 2. Toezicht en handhaving.
  - b. Tot welke resultaten leidt de wijze waarop GS maatregelen nemen gelet op de gestelde natuurdoelen en -verplichtingen?

Thema 2d: Follow-up eerder rekenkameronderzoek

- 5. Hoe zijn de aanbevelingen van de rekenkamer Zeeland uit het onderzoek naar natuurbeheer (2018) en onderzoek naar subsidieverstrekking (2023) opgevolgd door GS?

Thema 3: Verbeterpotentieel

- 6. Kan het beleid en de uitvoering daarvan op het gebied van natuur op basis van voorgaande analyse verbeterd worden?

7. ONDERZOEKSAANPAK

NORMENKADER

De rekenkamer maakt gebruik van een normenkader om bevindingen te analyseren. Het voorlopige normenkader is in bijlage 3 opgenomen. De normen sluiten aan bij de doelstelling en vragenstelling uit het vorige hoofdstuk. Gedurende de uitvoering van het onderzoek kan het normenkader verder worden aangevuld en verfijnd.

METHODEN EN TECHNIKEN

Het onderzoek wordt uitgevoerd door middel van literatuurstudie, door het afnemen van interviews (inclusief groepsgesprekken) en het analyseren van financiële data.

REKENKAMER ZEELAND

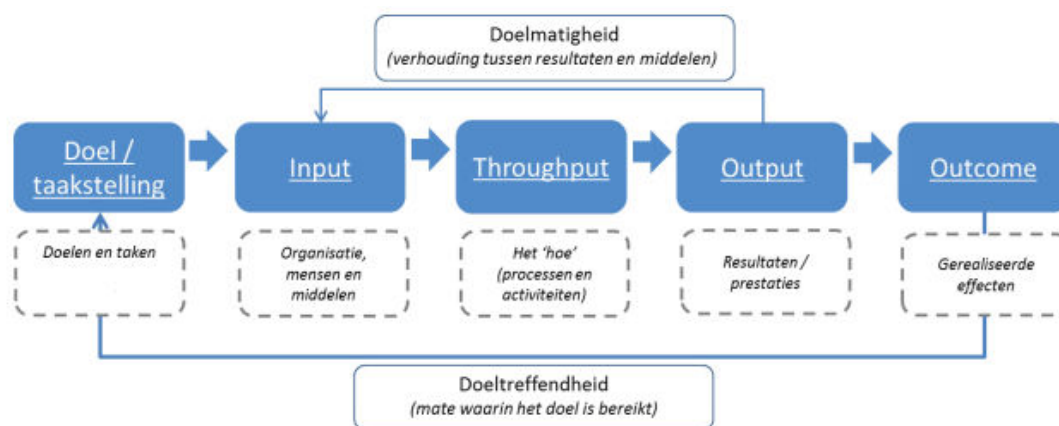
De relevante documenten voor de literatuurstudie zijn onder andere: landelijke wetten en (uitvoerings)regels, Provinciale verordeningen en (uitvoerings)kaders en -regels, Provinciale beleidsstukken, en -visies en besluiten, P&C documenten, (voortgangs)rapportages en wetenschappelijke publicaties.

Ook de Ecologische Autoriteit is een mee te nemen factor. De Ecologische Autoriteit is gelieerd aan het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselkwaliteit en Natuur (LVVN) en geeft natuurdoelanalyses met het oog op het gezond maken en houden van beschermde natuur.

Interviews en groepsgesprekken onder andere met: ambtenaren en bestuurders (GS) van de Provincie Zeeland en eventueel van andere overheidsinstanties, deskundigen, netwerkpartners, natuur behorende organisaties en kennisinstituten, zoals Planbureau voor de Leefomgeving, Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur en BIJ12 (Kennis- en uitvoeringsorganisatie voor de Provincies).

Nadruk op kwalitatief onderzoek

Uit vooronderzoek van de rekenkamer blijkt dat natuurkwaliteit een gemêleerd gegeven is en een oordeel over de effectiviteit van beleid voor een belangrijk deel op basis van kwalitatief onderzoek moet worden gebaseerd. Voor een belangrijk deel van alle soorten die in Zeeland leven worden geen gegevens bijgehouden. En voor de soorten waarvoor dat wel gebeurt, vindt de monitoring niet overal plaats, terwijl dat misschien vanuit beleidsmatig oogpunt wel wenselijk zou zijn. Daar komt bij dat de rekenkamer ervan uit kan gaan dat de analyse en interpretatie van gegevens die er wel zijn, niet overal eenduidig zijn om de causaliteit tussen beleidsmaatregelen en effecten vast te stellen. Het gaat om complexe relaties binnen en tussen ecosystemen in Zeeland en omliggende gebieden, maar er kan ook een samenhang zijn met gebieden ver buiten Zeeland, zoals bijvoorbeeld bij trekvogels het geval is. Verder kan het met een aantal soorten en leefgebieden (habitats) goed gaan en met andere minder goed. Wanneer Wet- en regelgeving dat voorschrijft is het nog relatief eenvoudig om daar een oordeel over te geven, maar lang niet alle natuur in Zeeland is op die manier genormeerd. Naarmate resultaten en conclusies meer zullen gaan over de output en outcome van beleid (zie onderstaande figuur), zal de rekenkamer dat naar verwachting vooral baseren op kwalitatieve gegevens.

ONDERZOEKSTEAM

Het onderzoek wordt uitgevoerd door een onderzoeksteam bestaande uit: [redacted] en [redacted] van de rekenkamer Zeeland en [redacted] (externe inhuur via adviesbureau Atlasz. Mogelijk wordt het onderzoeksteam van de rekenkamer versterkt met externe expertise op het gebied van ecologie.

De portefeuillehouder namens het bestuur van de rekenkamer Zeeland is T. Groenendijk-de Vos MA.

8. EINDPRODUCT

De rekenkamer staat een beknopte bestuurlijke nota voor ogen, die de kern van de analyse bevat inclusief de conclusies en eventuele aanbevelingen. Een uitgebreide nota van bevindingen vormt de basis voor de bestuurlijke nota. De inhoudelijke hoofdstukken (onderzoeksthema's) overzicht, inzicht en sturingsmogelijkheden in de nota van bevindingen worden paragraafgewijs verbonden met de onderzoeksvragen die horen bij de onderzoeksthema's en getoetst aan het normenkader.

9. PLANNING

In de tijd wordt aangegeven welke fases in het onderzoeksproces zijn te onderscheiden en welke stappen (o.a. besluitvorming door het bestuur van de rekenkamer en terugkoppeling naar de organisatie en het bestuur van de provincie Zeeland) daarbij horen.

Mei – september 2026	Onderzoek uitvoeren en opstellen conceptrapport van bevindingen.
Oktober 2026	Fase ambtelijk wederhoor
Oktober 2026	Opstellen concept bestuurlijke nota inclusief conceptconclusies en -aanbevelingen.
Oktober 2026	Afstemmen bestuurlijke nota en gedeputeerde en Programmaraad (Verdiepende analyse realistisch ramen met Auditcommissie)
Tweede helft oktober 2026	Vaststellen bestuurlijke nota en rapport van bevindingen door bestuur rekenkamer en volledige rapportage aanbieden voor bestuurlijk commentaar. <u>Doorlooptijd 20 werkdagen.</u>
November 2026	Fase bestuurlijk commentaar
December 2026	Publicatie en aanbieding aan PS.
Presentatie PS	Begin januari 2027
Januari 2027	Behandeling in Statencommissie
Februari 2027	Behandeling in PS

10. COMMUNICATIE

Gedurende de looptijd van het onderzoek, bij de publicatie en tijdens de bestuurlijke behandeling onderhoudt de bestuurlijk portefeuillehouder van de Rekenkamer Zeeland, mevr. T. Groenendijk-de Vos MA, hierover de contacten met de leden van PS en GS van Zeeland.

De heer [REDACTED] treedt op als projectleider. De communicatie met de ambtenaren en Statenleden van de provincie Zeeland en overige deskundigen, voor zover deze communicatie betrekking heeft op het verrichten van het onderzoek, verlopen via de projectleider.

Woordvoering naar de pers over dit onderzoek geschiedt door mevr. mr. G.A.A. van Rijswijk - van Mook, voorzitter van de rekenkamer Zeeland.

Startnotitie

- Aan de hand van een conceptversie van de startnotitie wordt een bestuurlijk gesprek gepland tussen de portefeuillehouder uit GS en de portefeuillehouder uit de rekenkamer.
- Een conceptversie van startnotitie wordt besproken met de leden van de Programmaraad.
- De eventuele input uit GS, de Programmaraad en een eventueel extern bureau wordt verwerkt in de definitieve startnotitie.
- PS en GS ontvangen de definitieve startnotitie van het bestuur van de Rekenkamer.

Nota van bevindingen

- De Provinciesecretaris ontvangt de concept nota van bevindingen (versie 2) voor ambtelijk wederhoor na het bespreken in de bestuursvergadering van de rekenkamer (versie 1).
- Met de Programmaraad worden de onderzoeksbevindingen en concept conclusies en aanbevelingen besproken.
- GS en PS ontvangen de definitieve nota van bevindingen als bijlage bij de bestuurlijke nota.

Eindrapport (Bestuurlijke nota)

- GS en PS ontvangen de definitieve bestuurlijke nota na vaststelling in de bestuursvergadering van de rekenkamer.
- De bestuurlijke nota wordt verstuurd aan alle geïnterviewde personen.

Externe communicatie

Na vaststelling van de definitieve bestuurlijke nota stelt het bestuur van de rekenkamer Zeeland een persbericht en communicatiestrategie vast. Onderdeel van de communicatiestrategie kan ook het laten produceren van een kort (animatie)filmpje zijn, een podcast, een infographic of een meer interactief moment met de Pers.

11. SLOTOPMERKING

Deze onderzoeksopzet is opgesteld op basis van een globale verkenning van het onderwerp. Op basis van het verzamelde onderzoeksmateriaal kan de aanpak gedurende het onderzoek worden bijgesteld. Als deze bijstelling naar oordeel van de rekenkamer tot majeure aanpassingen van de opzet leidt, zal dit met de ambtelijke organisatie en aan GS en PS worden gecommuniceerd.

Natuurnetwerk Nederland

Het natuurnetwerk Nederland, eerder ook wel Ecologische Hoofdstructuur genoemd, is een netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen gebieden in Nederland op land waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en natuurgebieden hun waarde verliezen. Grotere natuurgebieden zijn gunstig voor de biodiversiteit en de kwaliteit van de leefomgeving. Als natuurgebieden ook nog met elkaar verbonden zijn, kunnen dieren en planten gemakkelijker overleven. Gebieden in Zeeland die binnen het Natuurnetwerk Nederland vallen, vormen samen het Natuurnetwerk Zeeland. Figuur 1 toont de natuurgebieden van het Natuurnetwerk Zeeland op land.

Figuur 1. Kaart met gebieden in Zeeland die binnen het Natuurnetwerk Nederland vallen (Bron: [Atlas van Zeeland](#))

Natura 2000²

Natura 2000 wil zeggen dat een natuurgebied deel uitmaakt van een Europees netwerk van natuurgebieden, die belangrijk zijn voor de biodiversiteit in Europa. De provincie Zeeland is voortouwnemer voor onderstaande beheerplannen van Natura 2000 gebieden in het landelijk gebied:

² [Natura 2000-beheerplannen - BIJ12](#)

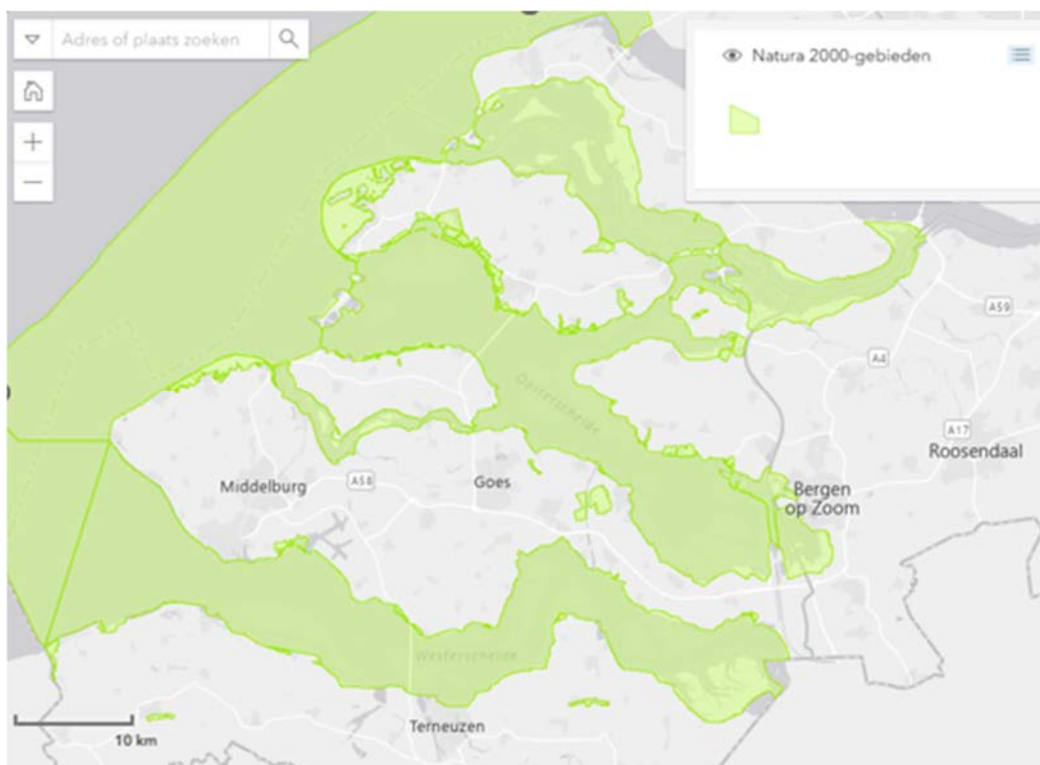
REKENKAMER ZEELAND

- Manteling van Walcheren
- Yerseke en Kapelse Moer
- Kop van Schouwen
- Vogelkreek, Canisvliet en Groote Gat
- Zwin en Kievittepolder.

Daarnaast telt Zeeland een zevental Natura 2000 gebieden in de Deltawateren, waar het Rijk verantwoordelijk is voor het opstellen van beheerplannen met andere partijen en de Provincie Zeeland mede bevoegd gezag is:

- Grevelingen
- Oosterschelde
- Veerse Meer
- Vlake van de Raan
- Voordelta
- Westerschelde & Saeftinghe
- Zoommeer

Figuur 2 op de volgende pagina toont de Natura 2000 gebieden in Zeeland.

Figuur 2. Kaart met Natura 2000 gebieden in Zeeland

REKENKAMERONDERZOEK NATUURBEHEER 2018

LANDELIJK SYSTEEM MONITORINGSDATA

Door het ontbreken van een landelijk beoordelingssysteem waarmee de monitoringsdata kunnen worden vertaald naar een rapportage om de effecten van het natuurbeheer te kunnen beoordelen, kunnen er geen uitspraken over de doeltreffendheid van het natuurbeheer in Zeeland kunnen worden gedaan. Ook zijn Gedeputeerde Staten hierdoor nu niet in staat om aan hun verplichting te voldoen jaarlijks een kwaliteitsbeoordeling over de voortgang van het natuurbeleid aan Provinciale Staten sturen. Met een landelijk beoordelingssysteem kan Gedeputeerde Staten wel aan die verplichting voldoen.

AANBEVELING 1: VERZOEK GEDEPUTEERDE STATEN AAN TE DRINGEN OP DE TOTSTANDKOMING VAN EEN LANDELIJK BEOORDELINGSSYSTEEM VAN DE MONITORINGSDATA.

BEMENSING MONITORINGSFUNCTIE

Door onvoldoende menskracht is kennis en expertise op het gebied van natuurbeleid onvoldoende geborgd bij de Provincie Zeeland. Door uitbreiding van capaciteit zijn Gedeputeerde Staten van Zeeland beter in staat om de regierol monitoring naar behoren te vervullen.

AANBEVELING 2: DRING ER BIJ GEDEPUTEERDE STATEN OP AAN OM TE ZORGEN VOOR MEER MENSKRACHT BIJ DE PROVINCIE ZEELAND OM DE REGIEROL MONITORING NAAR BEHOREN UIT TE VOEREN.

KENNIS EN BETROKKENHEID

Reorganisaties bij de Provincie Zeeland, zoals de NAR57+-regeling in 2012 en de huidige flexibilisering van het provinciaal apparaat, doen de opbouw van kennis en ervaring van het natuurbeleid geen goed. Natuur vergt beleid van de lange adem. Roulatie en arbeidsflexibiliteit heeft allerlei positieve effecten maar gewaakt moet worden voor de kennisborging op dit specifieke beleidsterrein.

AANBEVELING 3: ZORG DAT DE KENNIS EN BETROKKENHEID VAN DE PROVINCIE ZEELAND OP PEIL BLIJFT.

ONTWIKKELOPGAVE NIEUWE NATUUR

De Provincie Zeeland loopt achter bij de ontwikkelopgave nieuwe natuur. Als de Provincie Zeeland het huidige tempo van de ontwikkelopgave niet verandert, zal zij de doelstelling in 2027 niet halen. Voor een versnelling van het huidige tempo is de inzet van extra middelen nodig.

AANBEVELING 4: GA ALS PROVINCIALE STATEN MET ELKAAR IN DEBAT OF, GELET OP DE ACHTERSTAND IN DE ONTWIKKELOPGAVE NIEUWE NATUUR, DE DOELEN NEERWAARTS BIJGESTELD MOETEN WORDEN OF DAT ER EXTRA MIDDELEN BESCHIKBAAR GESTELD WORDEN.

TOEZICHT EN HANDHAVING

De financiële middelen voor toezicht in natuurgebieden in Zeeland zijn beperkt. Hierdoor is er te weinig toezicht op de negatieve gevolgen die kunnen ontstaan bij het openstellen van natuurgebieden voor publiek, zoals beschadigingen aan paden en andere infrastructuur en het verstoren van de rust.

AANBEVELING 5: VERZOEK GEDEPUTEERDE STATEN MEER FINANCIËLE MIDDELEN BESCHIKBAAR TE STELLEN VOOR TOEZICHT IN NATUURGEBIEDEN.

KAVELRUIL BESTAANDE NATUURGEBIEDEN

De gronden van de grote natuurbeheerders liggen versnipperd over de provincie. Die versnippering kan de doeltreffendheid en doelmatigheid van het natuurbeheer in de weg staan. In de landbouwsector werkt de provincie Zeeland met een vrijwillig kavelruilbureau. Dat bureau wordt ook ingezet wanneer landbouwgrond wordt aangewend voor de aanleg van nieuwe natuur. Wellicht kan de reeds aanwezige expertise op landbouwgebied van het vrijwillig kavelruilbureau Zeeland worden uitgebreid zodat dit bureau ook een rol kan krijgen in de ruil van reeds bestaande natuurgebieden tussen de diverse natuurbeheerders onderling. Zo'n ruil zou dan kunnen leiden tot minder versnippering van het natuurnetwerk en daarmee tot een verbetering van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het natuurbeheer.

AANBEVELING 6: VERZOEK GEDEPUTEERDE STATEN ONDERZOEK TE DOEN NAAR DE MOGELIJKHEID OM HET INSTRUMENT KAVELRUIL IN TE ZETTEN BIJ EEN RUIL VAN BESTAANDE NATUURGEBIEDEN TUSSEN DE BEHEERDERS.

OMGEVINGSBELEID

Het beleid ten aanzien van het beheer en de bescherming van de natuurgebieden hangt nauw samen met het omgevingsbeleid van de Provincie Zeeland. In september 2018 hebben Provinciale Staten van Zeeland het Omgevingsplan 2018 vastgesteld. Vervolgens gaan Gedeputeerde Staten een Provinciale omgevingsvisie opstellen.

AANBEVELING 7: BETREK DE BEVINDINGEN UIT DIT ONDERZOEK BIJ DE BEELDVORMING EN DE BESLUITVORMING OVER HET PROVINCIAAL OMGEVINGSBELEID.

OPVOLGING AANBEVELINGEN

In de bestuurlijke nota zijn een aantal aanbevelingen gedaan om de doeltreffendheid en doelmatigheid van het natuurbeleid in Zeeland te verhogen. De behandeling van de Provinciale Jaarstukken in 2019 lijkt een goed moment voor Gedeputeerde Staten om Provinciale Staten te informeren wat zij met de aanbevelingen van deze nota hebben gedaan.

AANBEVELING 8: VERZOEK GEDEPUTEERDE STATEN OM INFORMATIE HOE ER MET DE AANBEVELINGEN UIT DEZE NOTA IS OMGEGAAN.

REKENKAMERONDERZOEK SUBSIDIEVERSTREKKING

METEN = WETEN

De Provinciale doelstellingen binnen veel beleidsterreinen zijn algemeen. En dat bemoeilijkt het doen van uitspraken over het doelbereik. Het hebben van een concreet beleidsresultaat en een

REKENKAMER ZEELAND

meetinstrument maakt beter inzichtelijk wat de impact van de provinciale beleidsinstrumenten, waaronder subsidieverstrekking is op het provinciaal doelbereik.

AANBEVELING 2 DRAAG GS OP OM BINNEN DE DIVERSE BELEIDSPROGRAMMA'S EN IN DE BELEIDSNOTA'S CONCRETER TE ZIJN IN HET BENOEMEN VAN DE TE BEREIKEN DOELEN.

PS ONVOLDOENDE GEÏNFORMEERD OVER DE DOELTREFFENDHEID VAN DE SUBSIDIES

De jaarlijkse verantwoording op programmaniveau via het Provinciale jaarverslag maakt niet duidelijk wat de impact van subsidieverstrekking is geweest in het doelbereik van het Provinciale beleid. In diverse uitvoeringsprogramma's, bijvoorbeeld het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied wordt wel inzichtelijk gemaakt welke beleidsinstrumenten (waaronder subsidies) worden ingezet. In welke mate die inzet dan heeft geleid tot de beoogde resultaten wordt niet inzichtelijk gemaakt.

AANBEVELING 4 DRAAG GS OP OM IN HET PROVINCIALE JAARVERSLAG ZOWEL INTEGRAAL ALS PER BELEIDSDOELSTELLING, TE RAPPORTEREN OP DE FINANCIËLE OMVANG EN HET DOELBEREIK VAN HET SUBSIDIEINSTRUMENT.

Deelvraag	Normenkader
Thema 1: Integraal verkennende beleidsanalyse	
1. Hoe stuurt de Provincie Zeeland (onderscheidenlijk PS en GS) op het bereiken van natuurdoelen, mede gelet op het bovenregionale beleidsmatige-juridische kader dat van toepassing is op de natuurtaken en -verantwoordelijkheden van de Provincie Zeeland?	
a. Wat is het bovenregionale beleidsmatig-juridische kader voor Provinciaal natuurbeleid en welke rollen van Provincies volgt daaruit?	Geen norm: beschrijvend
b. Welke beleidsdocumenten, regels en regelingen gericht op natuurkwaliteit hebben PS en GS vastgesteld (periode 2021-2025) en welke beleidscycli horen daarbij?	Het beleidskader is actueel: het beleidskader wordt aangepast als (boven)regionale ontwikkelingen, wettelijke termijnen of monitoring en evaluatie daartoe aanleiding geven
c. Welke doelen volgen er uit het beleidskader voor natuur van de Provincie Zeeland?	- De doelen zijn zo concreet mogelijk geformuleerd, realistisch en tijdgebonden. - Doelen worden bijgesteld naar aanleiding van (beleids)ontwikkelingen
d. Welke taken volgen er uit de gestelde doelen en welke plannen werden vastgesteld om deze doelen te realiseren?	Doelen zijn omgezet naar concrete taakomschrijvingen/acties en bestedingsplannen om tot doelbereik te komen
e. Hoe werd de organisatie (intern en in samenwerking met derde partijen) opgezet door GS om de doelen op het gebied van natuur van de Provincie Zeeland te bereiken?	Er is voldoende capaciteit om de taken uit te voeren die nodig zijn voor het bereiken van de gestelde doelen.
f. Welke financiële middelen werden door PS beschikbaar gesteld?	Wordt geanalyseerd aan de hand van de normen bij onderdeel 2a.
g. Hoe monitoren en evalueren GS het natuurbeleid, wat is hierover vastgelegd in het beleidskader en wordt daarbij aangesloten op de vooraf gestelde doelen?	Het beleid wordt gemonitord en geëvalueerd waarbij uitgangspunten daarvoor uit het beleidskader worden opgevolgd en er wordt aangesloten op de vooraf gestelde doelen.
h. Hoe worden PS op de hoogte gehouden van de uitvoering van het beleid voor natuurbeheer en natuurcompensatie en hoe zijn PS is staat gesteld om bij te sturen op basis van deze informatie?	PS worden periodiek en op logische momenten daarvoor door GS geïnformeerd over de hoofdlijnen van de uitvoering van het beleid, inclusief het realiseren van doelen.

Thema 2a: verdiepend onderzoek sturingsmogelijkheden Provinciale Staten	
2. Hoe werden financiële middelen begroot en uitgegeven in de periode 2022-2026 gelet op de doelen en plannen van PS en GS, blijkens begrotingen, wijzigingen daarop en de jaarstukken van de Provincie Zeeland?	
a. Welke inkomstenbronnen (baten) zijn ingezet en wat is de jaarlijks de omvang daarvan?	Beschrijvend: geen norm
b. Hoe verliepen de financiële stromen/mutaties tussen de exploitatie en reserve(s)?	Beschrijvend: geen norm
c. In hoeverre zijn de budgetten tussentijds bijgesteld via rapportages of begrotingswijzigingen (zowel aframingen als bijramingen), uitgesplitst per jaar?	Beschrijvend: geen norm
d. Welke financiële afwijkingen (baten en lasten) hebben zich voorgedaan, uitgesplitst per jaar (vergelijking jaarrekening met laatst gewijzigde begroting)?	De afwijkingen zijn verklaarbaar en niet structureel van aard.
e. Is voorgesteld om de (restant)budgetten voor natuur door te schuiven naar het volgende boekjaar of naar meerdere volgende boekjaren? (Tussentijdse begrotingswijzigingen of bij budgetoverhevelingen in het kader van de jaarrekening)	Bij voorstel voor doorschuiven of overheveling van (restant)budgetten naar volgend boekjaar is sprake van concrete, nog te realiseren activiteiten of verplichtingen in dat volgende boekjaar.
f. Wat waren oorzaken, wanneer er sprake was van afwijkingen?	Beschrijvend: geen norm
g. Is bij overschrijdingen op de budgetten voor natuur voorgesteld om de restantbudgetten over te hevelen naar een volgend boekjaar?	Bij voorstel voor overheveling van restantbudgetten naar volgend boekjaar is sprake van concrete, nog te realiseren activiteiten of verplichtingen in dat volgende boekjaar.
h. Wat waren de gevolgen van eventuele onderbesteding op de geraamde budgetten voor de uitvoering van het natuurbeleid?	Beschrijvend: geen norm
i. Hoe werden PS geïnformeerd over financiële mutaties en afwijkingen op de begroting en wat was de leesbaarheid van deze informatie?	3. PS worden via de P&C-cyclus tijdig en volledig geïnformeerd over financiële mutaties (begrotingswijzigingen) binnen het natuurbeleid. 4. Financiële afwijkingen zijn inzichtelijk gemaakt in de jaarstukken, inclusief toelichting op oorzaak, omvang en effect op de realisatie van beleidsdoelstellingen. 5. De informatie aan PS is zodanig gepresenteerd dat deze begrijpelijk, navolgbaar en bruikbaar is voor sturing, ook voor niet-financiële gebruikers. Dit betekent onder andere dat:

	- Begrotingswijzigingen zijn per jaar transparant uitgesplitst naar baten en lasten en naar bijramingen en aframingen en zijn voorzien van een toereikende toelichting. - Afwijkingen op geraamde budgetten zijn herleidbaar naar oorzaken en de gevolgen voor het behalen van beleidsdoelstellingen worden transparant en volledig toegelicht.
Thema 2b: Verdiepend onderzoek proces van subsidieverstrekking	
3. Hoe is de effectiviteit van subsidies geborgd die Gedeputeerde Staten vertrekken voor natuurbeheer en natuurherstel?	
a. Hoe werden recente subsidies voor natuurbeheer en natuurherstel gekoppeld aan natuurdoelen?	• Subsidie wordt slechts verstrekt voor een activiteit die bijdraagt aan het realiseren van één of meerdere beleidsdoelstellingen (Algemene subsidieverordening artikel 2). Toetsbare criteria: ○ Natura 2000 ○ Omgevingsvisie ○ Natuurbeheerplan ○ .... • Voor subsidieontvanger is duidelijk welk natuurdoel wordt nagestreefd (doelen zijn opgenomen in de beschikking of bijlagen).
b. Welke voorwaarden zijn door Gedeputeerden Staten aan subsidieontvangers gesteld in deze periode?	• GS maken (vooraf) duidelijk op welk niveau ze inzicht wil in het doelbereik van de subsidie (Algemene subsidieverordening artikel 2). • Voorwaarden zijn concreet en begrijpelijk vastgelegd in de beschikking. • De subsidieontvanger dient een transparante verantwoording afleggen. • Consequenties zijn opgenomen bij (terugvordering/intrekking van subsidie) bij niet-naleving van prestatieafspraken.
c. Hoe borgen GS dat de gestelde voorwaarden worden nageleefd en hoe monitoren GS daarop?	• GS monitoren periodiek de uitvoering van natuurbeheer. • GS controleren naleving van de subsidievoorwaarden • GS treden op na niet naleving (handhaving).
d. Wat was de omvang van subsidies per natuurdoel (gewenst habitatype, natuur- en/of beheertype, omvang subsidies totaal en per hectare) en in welke mate werd daarmee het doel bereikt dat met de subsidies werd beoogd?	Beschrijvend: geen norm

Thema 2c: Verdiepend onderzoek doeltreffendheid natuurbeleid (casuïstiek)	
4. Hoe doeltreffend waren GS gelet op de uitvoering van natuurbeleidsmaatregelen in een drietal casussen?	
a. Hoe worden maatregelen genomen met betrekking tot het behalen van natuurdoelen en geldende verplichtingen in de specifieke casus (2022 – 2026)?	Beschrijvend: geen norm
b. Tot welke resultaten leidt de wijze waarop GS maatregelen nemen gelet op de gestelde natuurdoelen en -verplichtingen?	De wijze waarop maatregelen genomen worden is consistent aan het beleid en de daarin gestelde doelen en verplichtingen.
Thema 2d: Verdiepend onderzoek natuurcompensatie	
5. Hoe zijn de aanbevelingen van de rekenkamer Zeeland uit het 2018-onderzoek naar natuurbeheer en 2023 onderzoek naar subsidieverstreking opgevolgd door GS?	GS gaven opvolging aan de aanbevelingen van de rekenkamer op de wijze waartoe PS besloten.
Thema 3: Verbeterpotentieel	
6. Kan het beleid en de uitvoering daarvan op het gebied van natuurbeheer en natuurcompensatie op basis van voorgaande analyse verbeterd worden ten aanzien van doelmatigheid en/of doeltreffendheid?	Beschrijvend: geen norm.

De rekenkamer heeft vooronderzoek verricht naar het natuurbeleid gericht op het landelijk gebied. Uit dit vooronderzoek volgt dat er zes taakvelden met bijbehorende taken voor PS en GS zijn te onderscheiden (periode 2022 – 2026).

1. BELEIDSMATIGE ONTWIKKELING EN PLANVORMING

Het eerste taakveld is randvoorwaardelijk. Om tot een effectieve uitvoering te komen is het nodig dat PS ten eerste richting geven met een actueel beleidskader, waarin randvoorwaarden aan de uitvoering zijn benoemd aan de hand van doelstellingen scherp is gemaakt wat de Provincie Zeeland wil bereiken. GS vertalen het beleidskader vervolgens naar plannen en programma's voor de uitvoering, die duidelijk maken hoe de Provincie Zeeland de gestelde doelen zal gaan bereiken. Tot slot is een belangrijke randvoorwaarde dat programma's en plannen goed worden opgenomen in de begroting van de Provincie Zeeland, zodat de financiële middelen beschikbaar worden gesteld door PS aan GS die nodig zijn om tot uitvoering te kunnen komen.

Samenwerking met en participatie door andere partijen is een integraal onderdeel van beleids- en planvorming. Dit geldt voor zowel het tot stand komen van de kaders die PS stellen, als ook voor de plannen en programma's van GS als uitwerking daarvan.

1. Richtinggevende kaders PS natuurbeleid landelijk gebied (inclusief actualisatie)

PS bepalen op aangeven van GS kaders en doelen voor de uitvoering van het natuurbeleid voor het landelijk gebied.

a. Zeeuwse omgevingsvisie 2021 en Omgevingsverordening Zeeland

De Zeeuwse Omgevingsvisie en daaraan gekoppeld de Omgevingsverordening is in de periode 2022 - 2026 één van de twee belangrijkste pijlers geweest voor PS om invulling te geven aan de kaderstellende rol op het gebied van natuurbeleid voor het landelijk gebied.

De Zeeuwse Omgevingsvisie werd door PS vastgesteld in het najaar van 2021. Sindsdien is het kader in de Omgevingsvisie met betrekking tot natuur niet veranderd, met uitzondering van enkele aanpassingen op het gebied van natuurbescherming, ganzenbeleid en faunabeheer. De begrenzing van het Natuurnetwerk Zeeland die is opgenomen in de Omgevingsverordening wordt jaarlijks geactualiseerd, samen met de actualisatie van het Natuurbeheerplan 2016.

b. Programmatische aanpak stikstof/ stikstofplan 2020 (Geactualiseerd in 2022 en vernieuwd in 2025)

De andere belangrijke pijler waarmee PS invulling geven aan hun kaderstellende rol was die op het gebied van stikstofreductie. Naast de Zeeuwse Omgevingsvisie werd ook de Programmatische Aanpak Stikstof 2020 vast gesteld, waarmee specifiek kaders werden vastgesteld door PS gericht op de reductie van stikstofdepositie en de problematiek rond vergunningverlening in het verlengde daarvan. In 2022 werd dit kader geactualiseerd en verbreed door PS naar de strategische opgave stikstof en landelijk gebied vooruitlopend op het vast te stellen gebiedsprogramma in 2023 in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied. In december 2025 werd een nieuw stikstofplan vastgesteld "Zeeland op weg naar Herstel". GS stelden in de aanloop naar dit plan een Crisisteam Stikstof, nadat in januari 2025 de Raad van State de uitspraak deed in de zaak van Greenpeace tegen het Rijk. De bestuursrechter bepaalde dat het Rijk zich aan de in de wet opgenomen omgevingswaarden voor stikstof moet houden, wat betekent dat in 2030 ten minste 50% van de door Greenpeace benoemde urgente habitats onder de KDW moeten zijn gebracht. In Zeeland zijn twee gebieden aanwezig met dergelijke urgente habitats: De Kop van Schouwen en De Manteling van Walcheren.

c. Beleidsnota Natuurwetgeving 2018

In december 2018 stelden Provinciale Staten de beleidsnota Natuurwetgeving vast. Deze beleidsnota is nog steeds van kracht en beschrijft beleid gericht op gebiedsbescherming, soortenbescherming, jacht, beheer en schadebestrijding, tegemoetkoming Faunaschade, exoten en verwilderde dieren, houtopstanden en monitoring. Er is qua reikwijdte een grote overlap met de Omgevingsvisie.

d. P&C documenten

De primaire begroting beschrijft de doelstellingen, speerpunten en acties voor het betreffende begrotingsjaar. Provinciale Staten stellen jaarlijks via de begroting op aangeven van Gedeputeerde Staten middelen vast voor de uitvoering van het natuurbeleid in het landelijk gebied. Deze middelen maken onderdeel uit van Programma 3 uit de begroting: balans in het Landelijk Gebied.

Via begrotingswijzigingen gedurende het begrotingsjaar bij onder andere de voor- en najaarsnota en rondes budgetbewaking, worden tussentijdse wijzigingen doorgevoerd, die net als de begroting zelf kaderstellend zijn voor de uitvoering.

2. Vertaling kaders PS naar uitvoeringsprogramma's en plannen door GS

GS vertalen het beleidskader dat door PS is vast gesteld uit naar uitvoeringsprogramma's en plannen om de gestelde doelen te bereiken.

a. Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021 - 2030

In juli 2021 werd door GS en PS het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021 – 2030 vastgesteld. Daarin was het omgevingsbeleid voor landbouw en natuur nader uitgewerkt als bouwsteen voor de Omgevingsvisie. Ook de Bosvisie maakt onderdeel uit van het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021 – 2030. Het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied werd door GS in september 2025 geactualiseerd.

b. Programma landelijk gebied (Vervolg op Zeeuws Gebiedsprogramma 2023)

Het Programma Landelijk Gebied bevat een zoveel mogelijk integrale en samenhangende benadering van de doelen voor natuur, water, klimaatadaptatie, zoetwaterbeschikbaarheid en volhoudbare landbouw in het landelijk gebied van Zeeland. In het Programma is een analyse opgenomen (waar staan we nu), is de opgave geformuleerd (wat moeten we nog doen) en is een volgend pakket maatregelen opgenomen (wat gaan we doen).

Het Programma Landelijk Gebied werd door GS in ontwerp vastgesteld in oktober 2025. PS stuurden daaropvolgend in maart 2026 een brief met hun wensen en bedenkingen. Het Programma Landelijk gebied is het vervolg op het concept Zeeuws Gebiedsprogramma 1.0 dat in juli 2023 na vaststelling door GS werd voorgelegd aan de minister van Natuur en Stikstof. Tevens worden in het Programma landelijk gebied onderdelen geïntegreerd uit het Stikstofplan “Zeeland op weg naar herstel” en het in 2025 geactualiseerde Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021 – 2030.

Wegens gewijzigd Rijksbeleid (Wegvallen Nationaal Programma Landelijk Gebied) werd het Zeeuws gebiedsprogramma 1.0 nooit definitief vast gesteld en is er alleen beperkt tot uitvoering over gegaan via de zogeheten koplopermaatregelen.

Het definitieve Programma Landelijk Gebied moet op het moment van schrijven (17 mei 2026) nog door GS worden vast gesteld.

c. Plan koplopersmaatregelen

GS hebben een plan gemaakt met zogeheten koplopermaatregelen, die werden geselecteerd uit het totale maatregelenpakket bij het concept Zeeuws Gebiedsprogramma. Voor deze koplopermaatregelen werd na het beëindigen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied van het Rijk 28 miljoen euro ontvangen voor uitvoering. Deze maatregelen richten zich op het gehele landelijk

gebied en dragen niet alleen bij aan stikstofreductie en natuurherstel maar bijvoorbeeld ook aan zoetwaterbeschikbaarheid en de transitie in de landbouw.

d. Beheerplannen Natura 2000

Een beheerplan Natura 2000 beschrijft voor een Natura 2000 gebied de instandhoudingsdoelstellingen en daaraan gekoppeld de benodigde maatregelen om deze doelen te bereiken. Daarnaast biedt een beheerplan duidelijkheid over de gebruiksmogelijkheden in relatie tot de doelstellingen.

Het beheerplan Natura 2000-gebied is onder de Omgevingswet een verplicht programma dat elke 6 jaar moet worden geactualiseerd c.q. verlengd.

GS zijn in het landelijk gebied voor zeven Natura 2000 gebieden voortouwnemer voor het Natura 2000 beheerplan. De voortouwnemer is de organisatie die het initiatief voor het opstellen van het beheerplan neemt (zie ook bijlage 1). De beheerplannen van de betreffende natura 2000 gebieden worden naast GS ook door het ministerie van LNV vastgesteld.

Natuurdoelanalyses geven belangrijke input voor beheerplannen Natura 2000 (zie ook 8b).

e. Programma Natuur 2021 – 2030 (2021: fase 1 en 2024: fase 2)

Het Zeeuwse Programma Natuur 2021-2030 maakt onderdeel uit van de landelijke Structurele aanpak stikstof. Daarbij streeft het Kabinet naar het op orde brengen van condities die nodig zijn voor een landelijk gunstige staat van instandhouding overeenkomstig de Vogel- en Habitatrichtlijn of Natura 2000-instandhoudingdoelen. Extra inzet op natuurherstel moet daarbij leiden tot het ontstaan van gewenste economische ontwikkelingsruimte in combinatie met het verlagen van de aanwezige negatieve invloed van stikstof op kwetsbare leefgebieden en/of planten- en diersoorten. De natuurherstelmaatregelen voor het Programma Natuur komen bovenop de al bestaande inspanningen voor natuurherstel uit het natuurpact en de PAS.

In het Zeeuwse Programma Natuur zijn voor 10 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden maatregelen opgenomen, namelijk voor de Kop van Schouwen, Manteling van Walcheren, Yerseke en Kapelse Moer, Zwin en Kievittepolder, Grevelingen, Oosterschelde, Groote Gat, Canisvliet, Westerschelde & Saeftinghe en Krammer-Volkerak.

GS besloten in juli 2021 het plan van aanpak vast te stellen voor fase 1 (2021 – 2025) van het Programma Natuur. In juli 2024 werd het plan van aanpak voor fase 2 vastgesteld (2024 – 2030).

f. Natuurbeheerplan 2016 (wordt jaarlijks geactualiseerd)

Het Natuurbeheerplan beschrijft de beleidsdoelen en de subsidiemogelijkheden voor ontwikkeling en beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in de Provincie Zeeland. In het natuurbeheerplan wordt precies beschreven waar welke natuur in Zeeland aanwezig is, welke natuurbeheertypen worden onderscheiden, welke beheermaatregelen waar nodig zijn en welke beheersubsidie van toepassing is.

Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks herzien door GS, nadat belanghebbende partijen een zienswijze kunnen indienen op een ontwerp versie.

g. Actieplan behoud Zeeuwse Soorten (Juni 2022)

In het Actieplan behoud Zeeuwse Soorten is beschreven welke soorten in aanmerking komen voor soortgerichte maatregelen, onderzoek en/of communicatie door GS. Vaak profiteren meerdere soorten van een project of maatregel in een leefgebied. Soorten zijn gegroepeerd naar leefgebied waarmee zichtbaar wordt dat een maatregel voor meer soorten kan werken.

h. Plan van aanpak exotenbestrijding (December 2021)

Exoten zijn verschillende soorten planten, dieren en organisme die van nature niet voorkomen in Europa (uitheemse soorten). Een deel van deze soorten kan een schadelijk effect hebben op

REKENKAMER ZEELAND

de biodiversiteit van Zeeland. Dit noemen we invasieve exoten. Invasieve exoten groeien zo sterk dat andere soorten worden onderdrukt, of de leefomgeving verstoord. Dit kan leiden tot een lagere biodiversiteit en daarmee een bedreiging vormen voor inheemse soorten. In het plan van aanpak exotenbestrijding is nader uitgewerkt hoe GS samen met andere partijen de exotenproblematiek aanpakken.

De Europese Unie heeft in 2016 een [Unielijst](#) gemaakt met alle invasieve soorten die bestreden moeten worden. Op deze lijst staan planten, zoogdieren, vogels, reptielen/amfibieën, ongewervelden en vissen. Nederland is verplicht om deze soorten uit te roeien of te beheersen.

i. Provinciaal monitorings- en beoordelingsplan (vernieuwd in 2023)

In het Provinciaal monitorings- en beoordelingsplan brengen GS de informatiebehoeftes vanuit de verschillende onderdelen vanuit het natuurbeleid samen op het gebied van biodiversiteit, vogel- en habitatrichtlijn doelen en natuurkwaliteit. Het plan geeft een overzicht gegeven van de inventarisaties die uitgevoerd worden, bevat afspraken over data en informatievoorziening en een planning inclusief organisatie van de monitoring.

j. Faunabeheerplan Zeeland jacht en schadebestrijding 2021 - 2026

De faunabeheereenheid stelt het faunabeheerplan op en legt dit aan GS voor. Voor een aantal diersoorten zijn er specifieke faunabeheerplannen gericht op de Gans, Damhert, Vos en Ree.

k. Jaarlijks uitvoeringsprogramma handhaving groene wetten

Voor het toezicht groene wetten wordt jaarlijks een zelfstandig uitvoeringsprogramma opgesteld op basis van een risicoanalyse. Dit plan gaat specifiek in op de activiteiten die moeten worden uitgevoerd en vormgegeven en geven een raming van de ureninzet.

l. Zeeuwse uitwerking agenda natuurinclusief (in wording)

Er worden gesprekken gevoerd met externe stakeholders over kansen en ambities om van onderop te werken aan een natuurinclusieve samenleving. GS doen dit aan de hand van de Kansenkaart Natuurinclusief Zeeland. Deze gesprekken moeten resulteren in een gezamenlijk ambitiedocument of een advies aan GS.

m. Zeeuws Natuurbrandbeheersingsprogramma (in wording)

Een integraal Zeeuws natuurbrandbeheersingsprogramma wordt momenteel opgesteld samen met gemeenten en veiligheidsregio.

2. BORGEN VAN FINANCIËLE MIDDELEN VOOR NATUURBELEID VIA P&C CYCLUS

1. Primaire begroting

Provinciale Staten stellen jaarlijks via de begroting op aangeven van Gedeputeerde Staten middelen vast voor de uitvoering van het natuurbeleid in het landelijk gebied. Deze middelen maken onderdeel uit van Programma 3 uit de begroting: balans in het Landelijk Gebied.

2. Begrotingswijzigingen

Wijzigingen op de begrotingen vinden plaats via tussentijdse begrotingswijzigingen die door GS aan PS worden voorgesteld, waaronder in de Voor- en Najaarsnota. Voor een goede uitvoering is het van belang dat baten en lasten zo realistisch mogelijk worden geraamd.

3. UITVOERING

1. Natuurbeheer bestaande natuur in het landelijk gebied

a. Subsidiëring GS natuurbeheer Natuurnetwerk Zeeland (inclusief Natura 2000)

REKENKAMER ZEELAND

Het Natuurnetwerk kent een grote afwisseling en elk soort gebied vraagt om specifieke beheermaatregelen om de kwaliteit daarvan te borgen, zoals maaien, snoeien, begrazen of water vasthouden. GS doen dit beheer niet zelf. Natuurorganisaties en particuliere beheerders ontvangen van GS subsidie om dit beheer van natuur die behoort tot het Natuurnetwerk Zeeland (inclusief Natura 2000) uit te voeren.

Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Stichting het Zeeuwse Landschap (terreinbeherende organisaties) beheren de meeste natuurgebieden in Zeeland. Daarnaast zijn er ook veel particuliere natuurbeheerders. De meeste particulieren zijn aangesloten bij gecertificeerde instanties, te weten Natuurcollectief Zeeland en Bosgroep Zuid. Enkele particulieren zijn zelf gecertificeerd. De terreinbeherende organisaties stellen beheerplannen op voor het natuurbeheer.

Alle natuurbeheerders in Zeeland samen ontvangen van GS voor circa 24.500 hectare beheersubsidie (totaal binnen- en buitendijks gelegen Natuur Netwerk Zeeland, peildatum 1 januari 2026). Overheden kunnen geen subsidie van de Provincie ontvangen voor natuurbeheer. Omdat een deel van het Natuurnetwerk in eigendom is van overheden, is het totaal areaal van het Natuur Netwerk Zeeland groter dan het hiervoor vermelde aantal hectare, namelijk

De Provincie ontvangt via het Provinciefonds middelen om de beheersubsidies te bekostigen. Daarover zijn in 2013 met het Rijk afspraken gemaakt (onderdeel van het Natuurpact). De grondslag van de subsidie ligt in de Subsidieverordening natuur en landschap Zeeland (SVNL). Naast beheermaatregelen wordt ook toezicht in het NNZ en monitoring door terreinbeheerders via SVNL bekostigd.

b. Subsidiëring GS agrarisch natuur en landschapsbeheer

Agrarisch natuur en landschapsbeheer betreft maatregelen die worden genomen door agrariërs op landbouwgrond ten behoeve van versterking van de biodiversiteit in het landelijk gebied. Het gaat bijvoorbeeld om bloemrijke akkerranden, natuurvriendelijke oevers, heggen, poelen en graslanden.

GS verstrekken ten behoeve van het stimuleren van agrarisch natuur en landschapsbeheer subsidie aan een agrarisch collectief (Poldernatuur Zeeland) dat directe contacten met deelnemende agrariërs heeft. Het collectief vraagt subsidie aan door middel van een gebiedsaanvraag.

Het agrarisch natuur en landschapsbeheer dient bij te dragen aan het creëren en in stand houden van leefgebieden voor doelsoorten (met name boerenlandvogels) die van internationaal belang zijn (conform de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn). Daarvoor worden drie soorten gebieden onderscheiden:

- Open akkers: bescherming van akkervogels zoals veldleeuwerik en patrijs
- Dooradering van het landschap: behoud van dijken, houtwallen, drinkputten, sloten en oevers.
- Open graslanden: beheer voor weidevogels zoals grutto en kievit

Het agrarisch natuur en landschapsbeheer wordt betaald uit Europese middelen voor het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid en mede gefinancierd door Provincies, en Waterschappen wanneer het waterdoelen betreft.

c. Exotenbeheer

GS voeren activiteiten uit gericht op exotenbeheer, waarvoor vanuit Europa een verplichting geldt. De activiteiten bestaan uit eliminatie, beheer en voorlichting.

- Voor de soorten die zich nog niet hebben gevestigd in Zeeland wordt bij vroegtijdige detectie actief worden ingezet op eliminatie van de betreffende soort.
- Voor die soorten die met enige regelmaat in Zeeland wordenesignaleerd en waarvan de populatie nog klein en beheersbaar is, wordt eveneens ingezet op eliminatie door een beperkt aantal mensen bijzondere bevoegdheden te geven om effectieve bestrijding mogelijk te maken.

REKENKAMER ZEELAND

- Voor reeds gevestigde en meer algemeen voorkomende soorten wordt ingezet op beheer. Beheersmaatregelen bestaan uit dodelijke of niet-dodelijke fysieke, chemische of biologische maatregelen om een populatie van een invasieve uitheemse soort terug te brengen, te beheersen of in te dammen.

d. Faunabeheer

De Provincie verleent, via de Faunabeheereenheid Zeeland, ontheffingen en vergunningen om beschermde diersoorten in geval van belangrijke schade te kunnen bestrijden. Voor landbouwers die schade ondervinden bestaat een schadetegemoetkomingsregeling.

e. Beheermaatregelen soortenbescherming

In opdracht van GS worden op basis van het Actieplan behoud Zeeuwse soorten aanvullende beheermaatregelen getroffen bovenop het (agrarisch) natuurbeheer. Het gaat om maatregelen binnen het Natuurnetwerk, zoals het herstel van broedeilanden, het plaatsen van nestkasten of herstelmaatregelen van bloemendijken. Buiten het natuurnetwerk worden ook maatregelen uitgevoerd in het landelijk gebied, die voornamelijk zijn gericht op het creëren van voortplantingsplaatsen en voedselgebieden. Er is een nauwe samenhang met agrarisch natuurbeheer en het uitbreiden van de groenblauwe dooradering (zie taken 2b en 4c).

2. **Uitvoering Natuurherstel in of nabij het NNZ / Kwaliteitsverbetering bestaande natuur (inclusief Natura 2000)**

a. Projecten natuurherstel in of nabij Natura 2000 gebieden (o.a. Programma Natuur)

In en nabij Zeeuwse Natura-2000 gebieden waar instandhoudingsdoelstellingen nog niet worden behaald, worden onder regie van de Provincie projectmatig extra natuurherstelmaatregelen uitgevoerd. Deze natuurherstelprojecten zijn aanvullend op het regulier natuurbeheer door terreinbeheerders en worden samen met deze partners uitgevoerd. De Provincie ontvangt hiervoor van het Rijk specifieke uitkeringen (SPUK's) op basis van het Programma Natuur (sinds 2021). In de periode 2019 werden ook al Rijksmiddelen ontvangen voor extra natuurherstel in Natura 2000 gebieden op grond van de programmatische aanpak stikstof (Vanaf 2015). De natuurherstelprojecten in Natura 2000 gebieden zijn gekoppeld aan natuurdoelanalyses en beheerplannen. Projecten zijn bijvoorbeeld gericht op het aanleggen van broedeilanden, verbeteren van hydrologie en herstel van natuurlijke processen zoals verstuing in de duinen. Projecten kunnen ook gericht zijn op terugkerende activiteiten als het extra maaien en begrazen of het bestrijden van exoten in Natura 2000 gebied. Projecten worden gecoördineerd door GS of er wordt voor de uitvoering subsidie verstrekt aan derde partijen.

b. Nazorgprojecten NNZ (incl. Natura 2000-gebieden)

Verlenen van nazorg na verwerving en inrichting van gronden voor het Natuurnetwerk Zeeland. Dit zijn projecten die voorkomen uit gewenste aanpassingen, bijvoorbeeld als een systeem niet werkt zoals verwacht werd.

c. Subsidiering kwaliteitsverbeteringen Natuurnetwerk Zeeland (SKNL)

GS verstrekken subsidies aan terreinbeheerders voor kwaliteitsverbetering van het Natuur Netwerk Zeeland. Hierbij gaat het om het realiseren van ambitietypen uit het Natuurbeheerplan. De grondslag voor deze subsidies is de regeling kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Zeeland (SKNL). Het kan hierbij zowel gaan om het kwalitatief opwaarderen van bestaande natuur in het Natuurnetwerk Zeeland, maar ook om het creëren van nieuw beschermd natuurgebied (zie ook de volgende taak 4a).

3. Vergroten areaal natuur in het landelijk gebied (NNZ, bosvisie en groenblauwe dooradering)

a. Uitbreiden areaal Natuurnetwerk Zeeland (NNZ)

Met het Rijk is in 2013 afgesproken dat GS zorgen voor een uitbreiding van het Natuurnetwerk Zeeland met 1.873 hectare (Afspraak in het Natuurpact). Dit doen GS enerzijds door het subsidieren van maatregelen van andere partijen (natuurorganisatie, particulieren en agrariërs) om landbouwgrond om te vormen tot nieuwe natuur. De grondslag hiervoor is de SKNL. Anderzijds werven GS zelf ook sinds enkele jaren actief gronden en richten deze in met nieuwe natuur om ze vervolgens te kunnen vervreemden aan een terreinbeheerder. GS zijn hiermee begonnen om de uitbreiding van het Natuurnetwerk te versnellen. Kavelruil is een belangrijk instrument bij deze taak.

b. Vergroten areaal bos (Bosvisie)

GS spannen zich in om zelf op eigen gronden en in samenwerking met partners in totaal 414 hectare nieuw bos in Zeeland te realiseren (gestart in 2021). De opgave betreft 205 hectare binnen NNZ, 205 hectare buiten NNZ en 4 hectare compensatieopgave als gevolg van natuurherstelmaatregelen. Hiervoor voeren GS zelf projecten uit of er wordt subsidie verstrekt aan derde partijen.

c. Uitbreiden areaal groenblauwe dooradering

Groenblauwe dooradering omvat ‘kleine’ natuurelementen die het landschap in belangrijke mate vormgeven, ook wel kleine landschapselementen genoemd in de vorm van punten, lijnen of vlakken (tot 1,5ha) die optimaal aansluiten bij de fysische, geografische, hydrologische en/of ecologische omstandigheden. Hierbij gaat het om:

- Houtige elementen zoals houtsingels, heggen, bomen, lanen
- Kruiden en ruigten zoals akkerranden, bloembermen, dijken met kruidenbeheer
- Natte elementen zoals natuurlijke oevers, rietlanden, poelen, natuurlijk beheerde sloten.

Agrarisch natuurbeheer (zie 2b) is een belangrijk instrument voor GS om meer groenblauwe dooradering te realiseren. Daarnaast zijn er specifieke projecten en initiatieven van derde partijen. Zo zetten bijvoorbeeld de ondertekenaars vanuit de Zeeuwse Bijenstrategie zich in om kansen voor bijen te stimuleren door communicatie en het faciliteren of uitvoeren van bij vriendelijke projecten en onderzoek. Ook het waterschap is een belangrijke partner gezien het bermbeheer door het waterschap en aanleg en beheer van natuurvriendelijke oevers.

De ontwikkeling van groenblauwe dooradering is ook als één van de Koplopermaatregelen opgenomen.

4. Maatregelen om gewenste omgevingscondities te creëren (generiek en met gebiedsprocessen, o.a. stikstofreductie)

Om de natuurdoelen binnen en buiten het Natura 2000 gebieden te kunnen realiseren, zijn niet alleen maatregelen nodig in de gebieden zelf, maar is het ook nodig om gewenste omgevingscondities te creëren. Het reduceren van stikstofdepositie staat bij de uitvoering van het Zeeuwse beleid centraal. Deze reductie is weer gekoppeld aan een bredere transitie van het landelijk gebied, waarbij maatregelen naast natuurdoelen ook doelen op het gebied water, bodem, volhoudbare landbouw, zoetwaterbeschikbaarheid en klimaatadaptatie

a. Maatregelen stikstofreductie focusgebieden Kop van Schouwen en Manteling van Walcheren

Deze taak betreft het uitvoeren van de gebiedsgerichte maatregelen uit het stikstofplan “Zeeland op weg naar herstel”, dat PS in december 2025 hebben vastgesteld. De Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren zijn de twee meest stikstofgevoelige natura 2000 gebieden van Zeeland. Een gebiedsgerichte aanpak, met maatregelen die dichtbij deze gebieden worden uitgevoerd, moet samen

REKENKAMER ZEELAND

met voor Zeeland geldende generieke maatregelen ertoe leiden dat er een structureel geborgde daling van stikstofuitstoot wordt gerealiseerd op deze twee gebieden. De bedoeling is dat daarmee ecologische en juridische ruimte ontstaat voor woningbouw, energietransitie en economische ontwikkeling passend bij de toekomstvisie Zeeland 2050. Het gaat om aanvullende maatregelen, bovenop bestaand beleid en al lopende projecten en programma's. Er wordt nadrukkelijk samen opgetrokken met gemeenten, waterschap, ondernemers, agrariërs, natuurorganisatie en inwoners.

In het stikstofplan: Zeeland op weg naar herstel zijn richtinggevend de volgende maatregelpakketten opgenomen:

- Maatwerkafspraken industrie: De Provincie fungeert als partner richting het Rijk en ondersteunt bedrijven actief.
- Reduceren van 30-50% emissies uit mest: De Provincie ondersteunt hierbij met subsidies, het gezamenlijk uitvoeren van pilots en beschikbaar stellen van kennis. Reductie kan bijvoorbeeld plaats vinden door een verbeterde aanwending van dierlijke mest, toevoegingen aan dierlijke mest, aanpassingen aan stalsystemen en het overgaan op andere teelten of een extensievere bedrijfsvoering.
- Elektrificatie machinepark natuurbeheer en lokale ondernemers:
- Stimuleren emissievrije of emissie lage mobiliteit: Rol van de Provincie is subsidiërend
- Verduurzamen recreatie en ontzien meest kwetsbare gebieden
- Verminderen emissies bij gehouden dieren, niet zijnde veehouderij
- Versneld natuurherstel op overbelaste habitats
- Intrekken slapende vergunningen
- Intrekken latente ruimte in vergunningen
- Beleidsregels aanpassen intern salderen

b. Maatregelen transitie landelijk gebied overig Zeeland

Het betreft hier het uitvoeren van maatregelen die voortkomen uit het Uitvoeringsprogramma Landelijk gebied 2021 -2030, de koplopersmaatregelen uit het Zeeuws gebiedsplan en het Programma Landelijk gebied (in wording). Ze zijn aanvullend op agrarisch natuurbeheer en het uitbreiden van de groenblauwe dooradering (taken 2b en 4c). De provincie stimuleert in dit kader bijvoorbeeld natuurinclusieve bouwplannen en teeltmethoden bij agrariërs en ecologische beheer van dijkvakken door het waterschap.

5. Natuurbescherming (VTH)

a. Bescherming van natuur via vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)

Gedeputeerde Staten zijn het bevoegd gezag in relatie tot activiteiten die mogelijk schadelijk kunnen zijn voor beschermde gebieden, soorten en houtopstanden (buiten de bebouwde kom) in Zeeland.

Hiervoor besluiten GS op vergunning aanvragen en worden kapmeldingen afgehandeld. Daarnaast verstrekken Gedeputeerde Staten in het kader van natuurbescherming een opdracht aan de RUD Zeeland voor groene handhaving en hebben zij daarbij een regisseursrol.

b. Borgen natuurcompensatie en daarop toezien

De Provincie Zeeland is op grond van de Omgevingswet verantwoordelijk voor de bescherming van de wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Zeeland, waaronder de begrenzing en het in stand houden van de kwaliteit.

REKENKAMER ZEELAND

Ruimtelijke ingrepen die deze natuur aantasten, zoals de aanleg van een weg of energie-infrastructuur, zijn in beginsel niet toegestaan. Is dit onvermijdelijk, dan moet de natuur op een andere plek worden gecompenseerd met nieuwe natuur. GS stellen dat verplicht bij de vergunningverlening (zie 4a.) en zien erop toe op natuurcompensatie.

6. Natuurbelevings- en bewustwordingsmaatregelen

Dit omvat het hele palet van natuureducatie, natuurpromotie en natuuractiviteiten, waaronder het realiseren van toegankelijkheid van het Natuurnetwerk Zeeland. Dit taakveld is niet nader uitgewerkt naar een onderverdeling van taken (buiten scope onderzoek)

4. MONITORING EN BELEIDSEVALUATIE

1. Monitoring natuur en biodiversiteit

Bij de uitvoering van het natuurbeleid is het belangrijk om ook te onderzoeken of de afgesproken doelen worden behaald. Provincies hebben samen in dat kader met het Rijk een samenhangend monitor- en beoordelingssysteem ontwikkeld dat aansluit op de Europese rapportageverplichting.

Het monitoringssysteem dient drie doelen:

- De internationale natuurdoelen kunnen worden gevolgd, zowel in de Natura 2000-gebieden als in de rest van het natuurnetwerk en daarbuiten.
- De kwaliteit van het Natuurnetwerk kan worden gevolgd, zoals GS vastleggen in het Natuurbeheerplan (afgemeten aan de daarin opgenomen beheertypen en ambitietypen)
- De ontwikkelingsopgave van het natuurnetwerk uit het natuurpact 2013 kan worden gevolgd (aantal nog te verwerven en in te richten hectares nieuwe natuur).

GS zijn procesverantwoordelijke voor het monitoringssysteem in Zeeland. Onder deze verantwoordelijkheid vallen een aantal taken:

a. Het opzetten van meetprogramma's gericht op vegetatie/habitattypen, abiotiek, soorten, drukfactoren en maatregelen.

Voor monitoring en evaluatie geldt dat er veel overlap is tussen de verschillende informatiebehoeftes vanuit de diverse beleids- en juridische kaders. GS brengen de verschillende behoeftes onder in meetprogramma's zodat de verschillende aspecten van de monitoring op elkaar wordt aangesloten en het veldwerk daarop wordt afgestemd.

In dit kader stelt de provinciale organisatie vegetatiekaarten op en GS subsidiëren diverse meetnetten waarvoor terreinbeherende gegevens de tellingen doen (zie ook 2a). Er wordt ook veel monitoring gedaan door vrijwilligers. Voorbeelden van meetnetten zijn het inventariseren mossen en korstmossen, vogels, zoogdieren, amfibieën, insecten, vissen en insecten. Daar waar er geen subsidie ontvangende terreinbeherende organisatie/particulier is in het natuurnetwerk (veelal overheidsgronden of gronden van particulieren zonder subsidie), voert de provinciale organisatie de monitoring zelf uit.

In het kader van stikstof worden er metingen door het RIVM uitgevoerd. De Provincie ondersteunt hierbij en heeft ervoor gezorgd dat er een uitbreiding heeft plaatsgevonden van het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden.

In het kader van grondwatermonitoring zijn er in natuurgebieden ook een aantal peilbuizen aanwezig die GS hebben opgenomen in het Provinciaal grondwatermeetnet.

b. Opslaan en beschikbaar stellen van data.

Onder verantwoordelijkheid van GS wordt monitoringsdata verzameld en intern opgeslagen. Voor zover eigenaar van de data, wordt data gedeeld met landelijke databases en beschikbaar gesteld op het Provinciaal dataportaal.

c. Informatieverwerking en analyse

Bij het tot stand komen van een rapportage of evaluatie is het nodig om de verzamelde data te analyseren en te verwerken tot informatie. Daarbij worden bijvoorbeeld trends berekend of beoordelingen gemaakt.

- Voor de beoordeling van het Natuurnetwerk wordt gebruikt gemaakt van de Werkwijze Monitoring Beoordeling Natuurnetwerk – Natura 2000/PAS.
- Voor Natura 2000 vormen de eisen van habitats in de profielfragmenten van het ministerie van LNNV het kader.
- Biodiversiteit wordt bepaald aan de hand van het aantal soorten en trends in de populatie en omvang.
- Bij de analyse van het agrarisch natuurbeheer vormen broedvogelmonitoring van akker- en weidevogels de belangrijkste input.
- Bij de monitoring van het bermbeheer wordt gekeken naar wat er wordt waargenomen aan planten en insecten in een aantal bermen in Zeeland.
- Voor de analyse van exoten vormen meldingen uit het bestrijdingskader (zie ook 2c) belangrijke input.

d. Rapportage en evaluatie

GS werken mee aan meerdere landelijke rapportages over de natuur(kwaliteit).

- Elke zes jaar de rapportage van het Rijk over de instandhouding van de vogel- en habitatrichtlijn soorten en habitattypen.
- Jaarlijks de rapportage aan de EU die betrekking heeft op de Natura-2000 gebieden via het Standard Data Format
- Jaarlijks de voortgangsrapportages natuur (VRN) die zich richten op het Natuurnetwerk Zeeland
- Jaarlijks de rapportage over de voortgang van het Programma Natuur
- Elke 3 jaar de evaluatie van het Natuurbeleid door PBL en elke 4 en 2 jaar evaluaties van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering, ook door PBL.

Op Provinciaal niveau stellen GS elke drie jaar een Natuurrapportage Zeeland op. Hierin wordt aan de hand van monitoringsgegevens gekeken naar het natuurbeleid in Zeeland op verschillende onderdelen zoals natuurbeheer, uitbreiding van natuur en soorten.

Naast landelijke en Provinciale evaluaties stellen GS ook gebiedsevaluaties op, met name voor Natura 2000 gebieden waar de Provincie Zeeland voortouwnemer is. Voor deze gebieden zijn evaluaties noodzakelijk. Hierbij stellen GS natuurdoelanalyses vast.

Een natuurdoelanalyse (NDA) is een systematische beoordeling (evaluatie) van een natuurgebied om te bepalen in hoeverre de actuele situatie voldoet aan vooraf gestelde natuurdoelen en wat er nodig is om die doelen te bereiken. Natuurdoelanalyses worden in opdracht van GS opgesteld en getoetst door de Ecologische Autoriteit. Sinds 2022 zijn GS verplicht om natuurdoelanalyses uit te voeren die als input dienen voor de Natura 2000 beheerplannen (zie ook 1b).

2. Monitoren overige ontwikkelingen landelijk gebied, waaronder landbouw en stikstof

Met uitzondering van agrarisch natuurbeheer, richt de monitoring van natuur en biodiversiteit zich op de landbouw. Dit betekent dat niet alle onderdelen van het Programma Landelijk gebied met een raakvlak met natuur daar onderdeel van zijn. Onder deze taak valt de overige monitoring van aan natuur gelieerd beleid, zoals op het gebied van natuurinclusieve landbouw. Ook de monitoring van stikstofdepositie, concentraties en het effect van maatregelen valt onder deze categorie.

5. LOBBY EN BEÏNVLOEDING

1. Lobby Rijk

De afgelopen jaren is er op een aantal deelgebieden van het natuurbeleid een actieve lobby geweest richting Rijk. Deze lobby richtte zich onder andere op de inzet van het Rijk bij het terugdringen van stikstof, die op landelijk niveau is gericht op stikstof vanuit de veehouderij, terwijl dit in Zeeland niet de belangrijkste veroorzaker is van de stikstofproblematiek. In de lobby naar het Rijk werd daarom ingezet op erkenning van de specifieke Zeeuwse situatie en een bredere benadering van stikstofreductie. Een ander gebied waarop de lobby zich veel richt is de aanpak van het Rijk gericht op de stikstofemissies vanuit de scheepvaart en buitenlandse bronnen.

In de lobby werken GS regelmatig samen met andere Provincies en worden in IPO verband zienswijzen ingediend of brieven aan de Minister van LNNV verstuurd.

2. Beïnvloeding grensoverschrijdende ontwikkelingen Vlaanderen

GS zijn lid van het bestuurlijk overleg grensoverschrijdende samenwerking stikstof. Daarin wordt onder andere aandacht gevraagd voor juridische instrumenten die kunnen bijdragen aan een meer duurzame en samenhangende wettelijke en beleidsmatige aanpak in de grensstreek. Het kwam ook voor dat GS beroep aantekenden tegen een vergunning in Vlaanderen (Project One - Ineos), dat na overleg werd ingetrokken.

6. VERANTWOORDING OVER BELEIDSUITVOERING DOOR GS

GS dienen op basis van regelgeving en afspraken PS periodiek te informeren over de uitvoering en voortgang van het beleid. GS geven uitvoering aan deze taak op verschillende manieren:

- Jaarstukken: verantwoording bij Programma 3: Balans in landelijk gebied.
- Brieven aan PS over voortgang beleidsuitvoering en beleidseffecten.
- Uitwisseling in Commissies en Statenvergaderingen.

BIJLAGE 5 DOCUMENTEN VOORONDERZOEK

De rekenkamer Zeeland heeft de volgende documenten betrokken bij het vooronderzoek.

BRIEVEN GS AAN PS

Datum	Onderwerp	Commissie	Beschrijving
7 december 2021	Brief GS over propositie Stikstof en Natuur - 108717	Cie SO	PS werden geïnformeerd over propositie Provincies bij kabinetsformatie om betekenisvolle rol te spelen bij gebiedsgerichte uitwerking structurele oplossing stikstof en natuur.
8 maart 2022	Brief GS over actuele stand van zaken stikstof - 127350	Cie SO	PS werden geïnformeerd over ontwikkelingen van de laatste maanden met betrekking tot stikstof, natuur en transitie in het landelijk gebied.
15 juni 2022	Brief GS over Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied - 166157	Cie SO	PS werden geïnformeerd over de startnotitie NLPG en zienswijze GS daarop, de voortgang binnen het Programma Stikstof en natuurherstel en problematiek rond vergunningverlening
21 juni 2022	Brief GS over Actieplan behoud Zeeuwse soorten: Inzet voor bijzondere dier- en plantensoorten in Zeeland - 130167	Cie Ruimte	Aan PS werd het “Actieplan behoud Zeeuwse soorten, inzet voor bijzondere dier- en plantensoorten in Zeeland” aangeboden. Deze actie volgt uit de door de Staten vastgestelde Beleidsnota Natuurwetgeving (december 2018)
7 juli 2022	Brief GS over Natuurbeheerplan Zeeland planwijziging 2022 - 175232	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de definitieve Planwijziging van het Natuurbeheerplan Zeeland 2016 en een besluit tot wijziging van de Omgevingsverordening Zeeland 2018 als gevolg daarvan.
7 juli 2022	Brief GS over Ecologische evaluatie Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren - 175265	Cie SO	PS werden geïnformeerd over de ecologische evaluatie van de Natura 2000-doelem van het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren.

REKENKAMER ZEELAND

25 juli 2022	Brief GS over aanbieden Startdocument Gebiedsproces Natuur en Stikstof - 184275	Cie SO	Aan PS werd middels deze brief het Startdocument Gebiedsproces Natuur & Stikstof aangeboden.
8 september 2022	Brief GS over actualisatie Strategische Aanpak Stikstof Zeeland	Cie SO	PS werden verzocht om de actualisatie van de richting van de opgave stikstof te agenderen in de Cie SO van 23 september 2022 en behandeling in PS op 7 oktober 2022.
19 september 2022	Brief GS over Ambtelijke verkenning bronmaatregelen m.b.t. stikstofreductie - 205362	Cie SO	PS werden geïnformeerd over een verkenning door Royal Haskoning van mogelijke bronmaatregelen die de Provincie Zeeland kan nemen m.b.t. stikstofreductie.
27 september 2022	Brief GS Evaluatie ganzenbeleid en faunaschadebeleid - 165998	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over een evaluatie van het ganzen- en faunaschadebeleid zoals vastgelegd was in de beleidsnota Natuurwetgeving 2018 te evalueren.
10 november 2022	Brief GS over Statenvoorstel enl onderzoek samenwerking FBE – PZ - 230645	Cie Ruimte	PS ontvingen een Statenvoorstel met als onderwerp ‘verbeteren samenwerking tussen Faunabeheereenheid Zeeland (FBE) en Provincie Zeeland (PZ)
15 november 2022	Brief GS over Natura 2000 beheerplannen en natuurdoelanalyses - 232818	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de verantwoordelijkheden van de Provincie in het kader van Natura 2000, de stand van zaken met betrekking tot beheerplannen en natuurdoelanalyses voor de zeven Natura 2000 gebieden waar de provincie voortouwnemer voor is en het Programma Natuur.
1 december 2022	Brief GS over Kamerbrieven stikstof en Nationaal Programma Landelijk Gebied - 242354	Cie SO	PS werden geïnformeerd over een vijftal brieven die door het Kabinet naar de Tweede Kamer zijn gestuurd die van groot belang werden geacht voor de ontwikkelingen in het landelijk gebied en in het bijzonder de stikstofaanpak.
15 december-2022	Brief GS over besluit tot stil leggen vergunningverlening stikstof - 249812	Cie SO	PS werden geïnformeerd over het besluit van GS om vergunningverlening voor projecten waarin stikstofdepositie een rol speelt stil te leggen tot het moment dat release van de nieuwe versie van Aeries-calculator heeft plaatsgevonden.
20 december 2022	Brief GS over Realisatiestrategie Natuurnetwerk Zeeland - 252023	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de realisatiestrategie van GS om de realisatie van het Natuurnetwerk Zeeland te versnellen

REKENKAMER ZEELAND

20 december 2022	Brief GS over natuurdoelanalyses drie Natura 2000- gebieden - 253013	Cie Ruimte	PS ontvingen de natuurdoelanalyses voor Natura 2000 gebieden Yerseke en Kapelse Moer, Groote Gat en Canisvliet en een toelichting daarop.
22 december 2022	Brief GS over wolf in Zeeland - 253607	Cie Ruimte	PS worden geïnformeerd over de opvolging op een aangenomen motie in PS over de wolf in Zeeland. GS beschouwen de motie als afgedaan.
10 januari 2023	Brief GS over aanbieden Natuurrapportage Zeeland 2022 – 260387	Cie Ruimte	PS ontvingen de Natuurrapportage Zeeland 2022
17 januari 2023	Brief GS over natuurdoelanalyse Vogelkreek – 264899	Cie Ruimte	PS ontvingen de natuurdoelanalyse voor Natura 2000 gebied De Vogelkreek en een toelichting daarop.
31 januari-2023	Brief GS over Gebiedsprogramma versie 0.5 – 272583	Cie SO	PS ontvingen het gebiedsprogramma 0.5 met het verzoek om deze tussenversie te agenderen voor de Commissie SO van 17 februari 2023.
6 februari 2023	Brief GS over kamerbrieven Piekbelasters en voortgang NPLG - 282451	Cie SO	PS werden geïnformeerd over een tweetal brieven die door het Kabinet naar de Tweede Kamer zijn gestuurd: een brief over de aanpak piekbelasters en een brief over de verdere voortgang in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Beide brieven werden belangrijk geacht in het proces om te komen tot het gebiedsprogramma in het kader van het NPLG en werden daarom er kennisname doorgestuurd aan PS.
20 maart 2023	Brief GS over Natuurbeheerplan Zeeland Planwijziging 2023 – 300402	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de Ontwerp planwijziging 2023 van het Natuurbeheerplan Zeeland 2016 en daarmee samenhangende ontwerp wijziging van de Omgevingsverordening Zeeland 2018.
31 maart 2023	Brief GS over Moment van indienen Natuurdoelanalyse – 307529	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de planning van de natuurdoelanalyses voor de Zeeuwse Natura 2000 gebieden.
13 april 2023	Brief GS met afschrift brief aan minister voor Natuur en Stikstof over financiering maatregelen gebiedsprogramma – 314726	Cie SO	PS werden geïnformeerd over een brief aan de minister voor Natuur en Stikstof. In de brief geven GS aan niet te willen wachten met het uitvoeren van maatregelen totdat de minister het Zeeuwse gebiedsprogramma beoordeeld heeft en middelen beschikbaar stelt. Voor het inzetten van eigen Provinciale middelen wordt binnenkort een voorstel aan PS voorgelegd.

REKENKAMER ZEELAND

13 april 2023	Brief GS over adviezen EA inzake de natuurdoelanalyses Vogelkreek, Canisvliet en Groote Gat – 314731	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de reactie van de Ecologische Autoriteit op de natuurdoelanalyses voor de Natura 2000 gebieden Vogelkreek, Canisvliet en Groote Gat.
9 mei 2023	Brief GS over Natuurdoelanalyses 2023 Kop van Schouwen, Manteling van Walcheren en Zwin van Kievittepolder – 327429	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de natuurdoelanalyses van de Kop van Schouwen, Manteling van Walcheren en Zwin en Kievittepolder.
27 juni 2023	Brief GS over Natuurbeheerplan Zeeland Planwijziging 2023 - 351058	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over het besluit van GS om de Planwijziging van het Natuurbeheerplan Zeeland 2026 en de daarmee samenhangende wijziging van de Omgevingsverordening Zeeland 2018 vast te stellen.
11 juli 2023	Brief GS over gebiedsprogramma 1.0 NPLG – 358218	Cie SO	PS ontvingen van Gedeputeerde Staten het Zeeuws Gebiedsprogramma en de commissie SO werd in staat gesteld om daarbij wensen en bedenkingen bij aan te geven.
18 juli 2023	Brief GS over afdoening toezeggingen over fauna - 359588	Cie Ruimte	PS kregen met deze brief antwoord op enkele vragen van PS met betrekking tot de bescherming en het beheer van fauna.
29 augustus 2023	Brief GS over Toezeggingen gebiedsprogramma 0.5 - 363168	Cie SO	PS worden geïnformeerd over twee toezeggingen van de gedeputeerde bij de behandeling van het gebiedsprogramma in de Commissie SO van 17 februari 2023, te weten 1) in gebiedsprogramma 1.0 zullen we concreter opnemen in hoeverre accuwisselstations een rol kunnen spelen ten behoeve van de vergroening van de scheepvaart en 2) de maatvoering van teeltvrije zones langs KRW-lichamen.
5 september 2023	Brief GS over motie Actieve opsporing en bestrijding van de Aziatische hoornaar in de provincie Zeeland - 364765	Cie Ruimte	Provinciale Staten werden geïnformeerd over de bestrijding van de Aziatische hoornaar. Daarmee wordt een motie d.d. 21 april 2023 over het bestrijden van de Aziatische hoornaar als afgedaan beschouwd.

REKENKAMER ZEELAND

8 september 2023	Brief GS over Bijlage concept Zeeuwse gebiedsprogramma 1.0 NPLG - 358218	Cie SO	PS ontvingen van GS een vergeten bijlage bij het Zeeuws Gebiedsprogramma 1.0: te weten de aanvraag voor het Programma Natuur – fase 2.
12 september 2023	Brief GS over Aanbod GS-informatiebijeenkomst concept Zeeuws gebiedsprogramma - 365889	Cie SO	PS ontvingen van GS het verzoek om de behandeling van het Zeeuws Gebiedsprogramma uit te stellen tot een volgende Commissie SO en in plaats daarvan een informatiebijeenkomst te organiseren.
19 september 2023	Brief GS over lijst met koplopers NPLG	Cie SO	PS werden geïnformeerd over een lijst met koplopersmaatregelen om parallel aan de nadere uitwerking van het concept gebiedsprogramma mee te starten.
3 oktober 2023	Brief GS over advies ecologische autoriteit over door de Provincie opgestelde natuurdoelanalyse Yerseke en Kapelse Moer, Zwin en Kievitpolder – 389741	Cie SO	PS werden geïnformeerd over het advies van de ecologische autoriteit voor de natuurdoelanalyses van de Yerseke en Kapelse Moer en Zwin en Kievitpolder.
10 oktober 2023	Brief GS over gewijzigde planning in proces tot vaststelling Zeeuws gebiedsprogramma - 370912	Cie SO	PS werden geïnformeerd over de gewijzigde planning voor de vaststelling van het Gebiedsprogramma 1.0.
10 oktober 2023	Brief GS over Aeries Release 2023 – 371552	Cie SO	PS werden geïnformeerd over een aanpassing van AERIUS en de impact daarvan voor Zeeland.
28 november 2023	Brief GS over Natura 2000-Beheerplan Kop van Schouwen - 383068	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over het besluit GS om het Natura 2000-Beheerplan Kop van Schouwen en de Nota van antwoord alsmede de publieksversie van het beheerplan vast te stellen.
16 januari 2024	Brief GS over Zienswijze Ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) - 397685	Cie SO	PS werden geïnformeerd over de zienswijze van GS op het ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied om deze te agenderen voor bespreking in de Commissie Strategische opgaven.
20 februari 2024	Brief GS van 20 februari 2024 over Beroep tweede vergunning Project One - toezegging 3 Cie. SO - 407620		PS werden geïnformeerd over het beroep dat GS hadden ingesteld tegen de verleende tweede vergunning van de Vlaamse Overheid voor Project One van Ineos.

REKENKAMER ZEELAND

27 februari 2024	Brief GS over Wijziging Natuurbeheerplan en Omgevingsverordening – 414515	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over het ontwerp besluit om het Natuurbeheerplan Zeeland te wijzigen.
12 maart 2024	Brief GS over Aantasting samenhang gebieden natuurnetwerk - 417947	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de reactie op een brief van een burger aan PS en GS met als onderwerp ‘aantasting van de samenhang tussen gebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Zeeland’.
19 maart 2024	Brief GS over Aziatische hoornaar - 422237	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de evaluatie van de bestrijding van de Aziatische Hoornaar in Zeeland tot en met 2023 en het besluit van GS om af te stappen van de strategie van eliminatie. Vanaf het jaar 2025 wordt de bestrijding geleidelijk afgebouwd en over te laten nemen door andere partijen.
19 maart 2024	Brief GS over IPO zienswijze over het Nationaal Programma Landelijk Gebied - 423070	Cie SO	PS werden geïnformeerd over de zienswijze door het IPO over het Nationaal Programma Landelijk Gebied.
2 april 2024	Brief GS over Informeren over de koplopersmaatregelen en stand van zaken Zeeuws Gebiedsprogramma - 429476	Cie SO	PS werden geïnformeerd over formats voor de koplopersmaatregelen die aan de minister voor Natuur en Stikstof zijn verstuurd en de planning voor de volgende versie van het Zeeuws Gebiedsprogramma.
9 april 2024	Brief GS inzake Adviesrapport preventie wolvenschade - 434828		Provinciale Staten werden geïnformeerd over de adviezen van de adviescommissie Wolf in Zeeland en het Preventieplan Wolvenschade, inclusief Subsidieregeling Wolfwerende Afrastering
16 april 2024	Brief GS inzake definitieve evaluatie zeegroenten snijden 2023 – 437813	Cie Ruimte	PS kregen de definitieve evaluatie toegestuurd over het snijden van zeegroenten in 2023
16 april 2024	Brief GS over Uitvoering pilot Ontwikkelingsbank en Experimenteergronden 2025-2030 - Commissie toezegging nr. 112 – 439661	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over twee grondinstrumenten waarmee wordt bijgedragen aan het versterken van de verbinding tussen landbouw en natuur: experimenteergronden en Ontwikkelbank.

REKENKAMER ZEELAND

15 mei 2024	Brief GS van 15 mei 2024 over Informatie damhertenbeheer – 454122	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over een memo inzake de stand van zaken van het damhertenbeheer in Zeeland.
28 mei 2024	Brief GS over Update Zeeuws natuurbrandbeheersingsprogramma – 461641	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over een update van het Zeeuws natuurbrandbeheersingsprogramma
25 juni 2024	Brief GS over Planwijziging 2024 Natuurbeheerplan Zeeland – 480812	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de planwijziging 2024 van het Natuurbeheerplan Zeeland.
25 juni 2024	Brief GS Wijziging 2024 natuurbijlagen Omgevingsverordening – 480845	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over het besluit Wijziging 2024 natuurbijlagen Omgevingsverordening Zeeland.
4 juli 2024	Brief GS van 4 juli 2024 over Vervolg Zeeuws gebiedsprogramma – 484443	Cie SO	PS werden geïnformeerd over de gevolgen van het hoofdlijnenakkoord voor de uitvoering van het Zeeuws gebiedsprogramma en de uitgangspunten die GS zullen hanteren bij het vervolg.
20 augustus 2024	Brief GS over Kansenskaart natuurinclusief Zeeland – 509225	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de Kansenskaart Natuurinclusief Zeeland en vervolgstappen naar een natuurinclusieve samenleving.
28 november 2024	Brief GS over Toezending rapport Hydrologische maatregelen Kapelse en Yerseke Moer – 580373	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de maatregelen om verdroging tegen te gaan in de Kapelse en Yerseke Moer.
10 december 2024	Brief GS over ongewijzigd vaststellen Natura 2000 - beheerplannen De Drie Kreeken en Yerseke- en Kapelse Moer – 589251	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over het besluit van GS over de beheerplannen van De Drie Kreeken als de Yerseke en Kapelse Moer met zes jaar te verlengen.
10 december 2024	Brief GS over INEOS Project One – 588656	Cie SO	PS werden geïnformeerd over het intrekken van het beroep dat GS eerder hadden aangespannen tegen de derde vergunning van ENEOS, afgegeven door de Provincie Antwerpen.

REKENKAMER ZEELAND

17 december 2024	Brief GS over Kamerbrieven van Min. van LVVN d.d. 28 en 29 november 2024 - 595454	Cie SO	PS werden geïnformeerd over zes brieven die door de minister van LNV aan de Tweede Kamer werden gestuurd. Vier van deze brieven werden door GS relevant geacht voor het beleid van de Provincie Zeeland op het gebied van natuur, landbouw, water, klimaat en stikstof.
4 februari 2025	Brief GS over Toezending Evaluatie proef noodaanvoer polderwater Yerseke Moer 2023 en 2024 – 625055	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over het definitieve rapport 'Evaluatie proef noodaanvoer polderwater Yerseke Moer 2023 en 2024 toe.
11 februari 2025	Brief GS over Crisis organisatie stikstof en natuurherstel - 629709	Cie SO	PS werden geïnformeerd over ontwikkelen met betrekking tot uitspraken door de Raad van State afdeling bestuursrechtspraak in de zaken Rendac (grote gevolgen voor vergunningverlening) en Greenpeace (Staat werd verplicht gesteld zich aan de eigen wetgeving rondom natuurherstel te houden).
19 februari 2025	Brief GS over Besluit over beroepszaak tegen vergunning INEOS - 636308	Cie SO	PS werden geïnformeerd dat GS hebben besloten om geen beroep in te stellen tegen de vierde vergunning van ENEOS.
25 februari 2025	Brief GS over ontwerp-planwijziging 2025 Natuurbeheerplan Zeeland – 640862	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de ontwerp-planwijziging 2025 van het Natuurbeheerplan Zeeland ten behoeve van inspraak en advies.
11 maart 2025	Brief GS over Toezicht en handhaving Natura 2000-specifiek m.b.t. stikstof aanwijzen tot politiek gevoelige dossiers - 651686	Cie SO	PS werden geïnformeerd over het besluit van GS om de toezichts- en handhavingstaken in het kader van de Natura 2000-activiteit in de Omgevingswet, welke in mandaat uitgevoerd worden door RUD Zeeland, specifiek gericht op het aspect stikstof, aan te wijzen als politiek gevoelig.
29 maart	Brief GS over statenvoorstel wijziging Omgevingsverordening Zeeland 2018 – 135666	Cie Ruimte	PS werd voorgesteld in te stemmen met twee wijzigingen van de Omgevingsverordening op het gebied van natuurbeleid: wijzigingsbevoegdheid verdrogingsgevoelige gebieden en het verduidelijken van regels over ontheffingen onderwater flora en fauna.
15 april 2025	Brief GS over Inbreukprocedure grutto - 679439	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de inbreukprocedure van de Europese Commissie tegen Nederland vanwege het niet genoeg actie ondernemen om de grutto en haar leefgebied te beschermen. Dit heeft ook gevolgen voor de Provincie Zeeland.

REKENKAMER ZEELAND

6 mei 2025	Brief GS over Prioritering Programma natuur fase 2 (2024-2030) - 692111	Cie SO	PS werden geïnformeerd over de beschikking van het Rijk op de aanvraag van GS in het kader van het Programma Natuur – fase 2.
27 mei 2025	Brief GS over Toevoegen wijziging aan de actualisatie van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening 2025 betreffende ganzenbeleid	Cie Ruimte	PS ontvangen een Statenvoorstel over Ganzenbeleid als wijziging van de actualisatie van de Omgevingsvisie en -Verordening 2025.
27 mei 2025	Brief GS over Zienswijze Provincie Zeeland n.a.v. de vernieuwd landelijke doelen Natura 2000-gebieden – 710367	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de zienswijze van GS naar aanleiding van de internetconsultatie voor de vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-gebieden.
3 juni 2025	Brief GS 3 juni 2025 over Stikstof en natuurherstel - 712868	Cie SO	PS werden geïnformeerd over de actuele stand van zaken in het natuurherstel en stikstofdossier.
10 juni 2025	Brief GS van 10 juni 2025 over Planwijziging 2025 Natuurbeheerplan Zeeland – 716333	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de definitieve Planwijziging 2025 van het natuurbeheerplan Zeeland.
10 juni 2025	Brief GS over 4e wijziging Omgevingsverordening Zeeland (Natuurnetwerk) - 716630	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de definitieve 4 ^e wijziging Omgevingsverordening Zeeland (Natuurnetwerk) een bijbehorende antwoordnota op zienswijzen. Een besluit dat volgt op het definitieve besluit Planwijziging 2025 Natuurbeheerplan Zeeland, waarin wijzigingen worden aangebracht in de begrenzing en beheertypen van het Natuurnetwerk in Zeeland.
10 juni 2025	Brief GS v over Uitvoering Afspraken van Middelburg - 716696	Cie SO	PS werden geïnformeerd over afspraken die in het reguliere bestuurlijke overleg Stikstof Vlaanderen Nederland zijn gemaakt over advies en informatie-uitwisseling inzake projecten met grensoverschrijdende stikstofneerslag op Natura 2000-gebieden.
1 juli 2025	Brief GS over Beheerplan Manteling van Walcheren - 730170	Cie Ruimte	PS ontvingen ter kennisname het Natura 2000-Beheerplan Manteling van Walcheren en de Nota van antwoord alsmede de publieksversie van het beheerplan.

REKENKAMER ZEELAND

8 juli 2025	Brief GS van 8 juli 2025 over Voortgang dossier zeegroenten snijden - zomer 2025 - 733262	Cie Ruimte	PS werden geïnformeerd over de actuele stand van zaken in het dossier zeegroente snijden.
10 juli 2025	Brief GS over Bouwstenendocument emissiereductie landbouw - 734912	Cie SO	PS werden geïnformeerd over een Bouwstenendocument emissiereductie Landbouw IPO, LTO, VNG, Unie van Waterschappen en NAJK in gezamenlijk overleg hebben opgesteld.
2 september 2025	Brief GS over Voortgang Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030 - 756033	Cie Ruimte	Aan PS werd middels deze brief de actualisatie van het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied aangeboden met het verzoek dit te bespreken in de Commissie Ruimte op 3 oktober 2025.
16 september 2025	Brief GS van 16 september 2025 over Stikstof en natuurherstel - 762803	Cie SO	PS werden geïnformeerd over de actuele stand van zaken in het natuurherstel- en stikstofdossier. Aan bod komen wat de Provincie Zeeland doet, ontwikkelingen in landelijk beleid en de lobby richting Den Haag & buitenland.
25 september 2025	Brief GS over Zeegroenten snijden – wens tot nader onderzoek en juridische begrenzing - 811769	Cie Ruimte	PS werden aangaande het dossier zeegroente snijden geïnformeerd over de definitieve natuurtoetsen voor het snijseizoen 2026 en verder.
4 november 2025	Statenvoorstel Natuurherstel en aanpak stikstofreductie - 783692	Cie SO	PS werden gevraagd om in te stemmen met het beleidsdocument: “Zeeland op weg naar herstel; Natuurherstel en aanpak stikstofreductie, Provincie Zeeland 2025” Daarbij worden ze tevens geïnformeerd over de daarbij horende tien maatregelenpakketten waarmee GS de vergunningverlening weer van het slot wil krijgen door een structureel geborgde daling van stikstofdepositie te realiseren in de meest kwetsbare Natura 2000-gebieden: Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren.
3 december 2025	Brief GS over Gewijzigde bijlagen Statenvoorstel “Natuurherstel en aanpak stikstofreductie” - 797712	Cie SO	Provinciale Staten werden geïnformeerd over het gewijzigde Statenvoorstel “Natuurherstel en aanpak stikstofreductie en de aangepaste bijlage Zeeland op weg naar herstel; Natuurherstel en aanpak stikstofreductie, Stikstofplan Provincie Zeeland 2025.

REKENKAMER ZEELAND

21 januari 2026	Brief GS over Ontwerp Zeeuws gebiedsprogramma Landelijk Gebied – 815418	Cie SO	Provincie Staten werden gevraagd om hun wensen en bedenkingen bij het ontwerp Programma Landelijk gebied.
3 maart 2026	Brief GS over natuurherstel en stikstofreductie	Cie SO	Provinciale Staten werden geïnformeerd over de actuele stand van zaken met betrekking tot het onderwerp natuurherstel en stikstofreductie met als doel toe te werken naar herstel van kwetsbare natuur en het hervatten van vergunning
3 maart 2026	Brief GS over Ontwerp-Planwijziging 2026 Natuurbeheerplan Zeeland - 818019	Cie Ruimte	Provinciale Staten werden geïnformeerd over de ontwerp-Planwijzigingen 2026 van het natuurbeheerplan Zeeland ten behoeve van inspraak en advies
31 maart 2026	Brief GS over Wijziging beleidsregels natuurbescherming Zeeland 2022 - 820300	Cie Ruimte	Provinciale Staten werden geïnformeerd over het aanpassen van beleidsregels voor intern salderen met afoming als onderdeel van het Stikstofplan Provincie Zeeland 2025 (maatregel 10). GS hebben deze beleidsregels vastgesteld.
14 april 2026	Brief GS over Natuurherstelverordening	Cie Ruimte	Provinciale Staten werden geïnformeerd over de rechtstreekse werking van de Natuurherstelverordening, de wijze waarop LVVN de verplichtingen vertaald naar een Natuurplan, de betekenis voor de Westerschelde en het vervolgproces.

WENSEN EN BEDENKINGEN PS

Datum	Onderwerp	Commissie
10 maart 2023	Brief aan GS met wensen en bedenkingen PS Gebiedsprogramma 0.5	SO
17 november 2023	Brief aan GS met wensen en bedenkingen PS Gebiedsprogramma 1.0	SO

REKENKAMER ZEELAND

13 maart 2026	Brief PS aan GS over wensen en bedenkingen bij het ontwerp Programma Landelijk Gebied	SO

BESLUITVORMING PS*

Datum	Besluit
Maart 2020	Vaststellen Strategische Aanpak Stikstof Zeeland
November 2021	Vaststellen Zeeuwse Omgevingsvisie
Mei 2022	Opname wijzigingsbevoegdheid kaart verdrogingsgevoelige gebieden en verduidelijking van regels over ontheffingen onderwater flora en fauna (Wijziging Omgevingsverordening)
Oktober 2022	Opgave stikstof te verbreden tot opgave landelijk gebied en stikstof en het kader voor de strategische aanpak Stikstof te actualiseren.
December 2022	Extra middelen ter beschikking te stellen voor de Faunabeheer
Maart 2023	Wensen en bedenkingen aan GS te versturen over Gebiedsprogramma 0.5
December 2025	Wijziging tekst Ganzenbeleid Omgevingsvisie - Deel B, bouwsteen 15 Natuur, 15.2 Huidige situatie

* Besluiten in het kader van de P&C cyclus (begroting, voor- en najaarsnota, tussentijdse begrotingswijzigingen en jaarrekening niet vermeld)